

Шалом Монтесори

Практическо ръководство за учители по Монтесори с елементи от еврейското образование

Шалом Монтесори

Практическо ръководство за учители по Монтесори с
елементи от еврейското образование

nubo

Съдържание:

Въведение	6	Глава 3: Изкуството на ежедневието	48
Кой е евреин, коя е еврейка?	10	Дейности в гардеробната	53
Глава 1: Подкрепяща среда	16	Автономност в банята	58
Средата в институцията Монтесори	20	Прости дейности	63
Външната среда	24	Наливане и прехвърляне	65
Ту Бишват: градина, култури и уважение към природата	27	Подреждане	71
Глава 2: Голямото значение на ритуалите	30	Къпане на кукла	80
Ханука: За празника Ханука		Пране на дрехи	86
и Дебелия четвъртък	35	Песах: Какви са дейностите в областта на практическото	
Ритуалът на звука	39	ежедневие	
Рош Хашана: Шана това,		са свързани с еврейското образование?	93
или няколко думи за еврейската Нова година	41	Глава 4: Сензорни помощни средства по Монтесори	97
Шабат Шалом: За ритуала		Сукот: Какво общо може да има Празникът на шатрите	
на почивката и общоприетото празнуване	43	Празникът на шатрите и сензорните материали на Монтесори?	127

Въведение

Монтесори и еврейското образование... Как могат да се съчетаят тези две концепции? Възможно ли е това и какво е необходимо, за да се намери обща основа между тези два подхода?

В „Shalom Montessori“ ще се опитаме да проучим и двата подхода към образованието и да предложим решения, които са общи и за двата. Ще направим това, като използваме конкретни примери, задачи и упражнения, които да бъдат изпълнени, за да дадем на учителите, които четат тази публикация, ясни и прозрачни насоки за по-нататъшна работа с децата. Нека потърсим общата основа между метода на Мария Монтесори и еврейското образование.

По време на един от разговорите ни със Симонета Бертоли, проведен по време на обучението в Casa dei Bambini в Италия, един от участниците в курса попита експерта какъв съвет би дала на някой, който започва своето пътуване като Монтесори учител. Симонета се усмихна значително и нежно, погледна участниците един по един и след това каза: „Един добър Монтесори учител трябва да притежава много смирение.“ Смирение да търсене, смирение за наблюдение и промяна на това, което не работи. Смирение към децата, към околната среда, към собствената работа. Смирение да признаеш грешките си и да търсиш отговори в себе си, а не в поведението на децата. „Какво мога да променя в себе си, в отношението си, в околната среда, в работата си, за да може детето да се развива

нашият потенциал до краен предел?”. Нуждаем се от смирение и когато се сблъскваме с нещо различно, непознато, чуждо или дори изглеждащо заплашително. Особено в времена, когато по света има много войни и борби за власт, когато сме бомбардирани с различни медийни съобщения и живеем в нашите малки информационни балони, създадени от алгоритмите на социалните медии, е толкова лесно да попаднем в капана на съденето и изразяването на определени мнения. Работата на учителя изисква голяма отвореност. В края на краищата, ние работим ежедневно с деца от най-различни среди и искаме не само да им предадем научни знания, но и да формираме ценностната система на тези млади хора с нашето отношение, тъй като един ден те ще пораснат и ще продължат в света това, което им преподаваме тук и сега.

В настоящото ръководство няма да се спираме подробно на историята и принципите на педагогиката на Мария Монтесори – литературата, написана по тази тема досега, е достатъчна, за да се проучи този въпрос. Бихме искали обаче да се съсредоточим върху ценностите, които този образователен подход внушава на децата, тъй като тук намираме значителна връзка с въвеждането на знания за различни култури в образованието – включително еврейската култура, която е предмет на тази публикация. Най-важната ценност, която предава педагогиката на Монтесори, е уважението. Уважение към околната среда, уважение към природата, към предметите, към нашата работа, към работата на другите, но преди всичко – към себе си. Мириам Сингер, която водеше курса ни по еврейско образование, обяснявайки какво всъщност включва той, говори за голямата страст на еврейската общност към обсъждането на различни теми. Тя също така каза, че учениците имат пространство и дори се насърчават да задават въпроси на учителите или да оспорват техните мнения. Всяко предложение, всяко изказване, всеки въпрос се третира с голямо уважение. Децата се научават да се изслушват взаимно, но също така се научават да приемат конструктивна критика. Техните гласове наистина имат значение, както видяхме по време на посещението ни в еврейския център „Ган Балаган“ в София, където, докато бяха заедно на килима, децата имаха възможност да се изразяват свободно и да говорят за това, което наистина ги интересува. Не е ли точно така, както бихме искали децата ни да растат? В атмосфера на взаимно

уважение, в среда, която наистина подкрепя темпото на тяхното развитие, естествените им нужди и чувството им за самочувствие и самостоятелност? Не искаме ли те да останат отворени към света и хората, както са по природа в младостта си? Не искаме ли първият им инстинкт да бъде желание да помагат, а не страх и предразсъдъци? Защото когато хората се чувстват умни, силни и вярват в себе си, едва тогава могат наистина да направят повече за другите.

От какво ще се състои всъщност еврейското образование? Нашата основна грижа е да разширим съзнанието на децата. Затова ще се съсредоточим върху обучението им за еврейската култура, нейните традиции и ценности. Ще покажем на децата как изглеждат еврейските празници и ще им предложим упражнения и задачи, които ще затвърдят знанията, които са придобили чрез творчество и игра. Ще използваме методите на Монтесори като основа и ще вплетем еврейското образование в тях.

По време на разговорите с учителите в Gan Balagan научихме, че основата на тяхното еврейско образование е да предават знания за празниците, които се честват в еврейската общност, както и за ценностите, които са важни за тях. Учебната програма е структурирана около това. Трябва обаче да се има предвид, че тази институция се посещава от деца, които имат поне един еврейски родител, поради което еврейското образование е неразделна част от откриването на тяхната идентичност. Нашата задача ще бъде да преподаваме за културата, да покажем, че докато повечето хора празнуват Коледа с коледна елха и подаръци, някои деца нямат коледна елха. Вместо това те празнуват празник, наречен Ханука, с не по-малко интересни ритуали.

В „Shalom Montessori“ педагогиката на Мария Монтесори ще бъде в основата, като допълнителен елемент ще бъде добавено еврейското културно образование, и по този начин ще структурираме тази публикация. Ще опишем основите на метода Монтесори, заедно с практически упражнения и задачи. Ще предложим и начини, по които можем да предадем знания за еврейската култура, използвайки методите и помощните средства на Монтесори. Ще предадем ценните знания, които сме придобили по време на нашите курсове и практическо обучение.

Кой е евреин, коя е еврейка?

Като учители, особено тези, които работят с деца в предучилищна възраст, ние много добре знаем, че никой не може да задава въпроси като тях. Въпроси, на които ние, възрастните, изненадващо, не винаги знаем отговорите, и можем да бъдем сигурни, че един въпрос скоро ще породии няколко други. Децата имат естествена нужда да откриват света и са изключително любознателни. Ето защо трябва да започнем историята на еврейската култура от самото начало.

Нека започнем с това, което изглежда най-простото нещо, с въпроса: кой е евреин, коя е еврейка? Как бихте отговорили на този въпрос? Защото за децата Бася е просто Бася. Тя има тъмни плитки, лилави обувки „Елза” и обича да рисува, точно като Аня, чийто любим цвят е синьото. Бася е полска еврейка, Аня е полка. Те имат еднакви

годишни, и двете са момичета, които обичат да правят едни и същи неща, но има нещо различно в тях. Или онзи нов момче в детската градина, с по-дълга коса от страни, който идва всеки ден с ш а пка. Въпреки че понятието за идентичност може да е все още твърде абстрактно за децата на този етап от развитието им, за да го разберат, си струва да отговаряме на въпросите им колкото се може по-просто, като вземаме на сериозно нуждата им да научават за света около тях.

И така, кой е евреин? Просто казано, човек, чиято майка е еврейка, или някой, който се е обърнал към юдаизма. Преобразуване и преминаване към юдаизма. Юдаизмът е религия, основана на Тората.

Въпреки това, евреите не винаги трябва да практикуват юдаизма или да се считат за религиозни евреи, за да се чувстват част от еврейския народ. Въпреки това, всеки, който изповядва юдаизма, ще се нарича евреин. Сложно ли е? Нека добавим към това факта, че макар Израел да е еврейска държава, в действителност не всеки евреин чувства, че Израел е неговата родина. Ето защо виждаме такова голямо разпръскване, като половината от всички евреи не живеят в Израел. В това отношение той е уникален, тъй като вероятно няма друга национална група, която да е толкова многобройна извън собствената си страна. Освен това Израел не е държава само за евреи, откъдето идва и големият процент араби. В това отношение ситуацията е уникална, защото малцина страни имат толкова голямо малцинство.

Как изглежда един евреин или еврейка? Те могат да изглеждат точно като мен или като вас. Принадлежността към еврейската нация не определя непременно външния вид на човек.

Можем да говорим за специфично облекло или външен вид само в случая на евреи, които се считат за религиозни. Тук си заслужава да се обърне внимание на децата към елементи от еврейското религиозно облекло. Те могат да включват ярмулка, цицит, кичури или талит. Жените могат да покриват косата си с шал, а мъжете могат да увиват тефилин около ръцете си по време на молитва.

Беше спомената и една нова дума, непозната на децата: **Тора**. Можете да бъдете сигурни, че те ще попитат: „Какво е Тора?“ Можете да им кажете, че това са Петте книги на Мойсей. Те съдържат истории за сътворението на света, Адам и Ева, Ноевия ковчег, Вавилонската кула и преминаването на Мойсей през Червено море. Някои деца може би вече знаят тези истории. Струва си да им кажете, че еврейските деца също четат тези истории. Между тези истории има сборник от закони, които формират основата на юдаизма. Те говорят за това, което може и не може да се прави. Той съдържа 613 заповеди – 365 забрани и 248 разпореждания. За какво се отнасят заповедите? Те съдържат етични закони, закони, корени в еврейската история и традиция, и закони, които нямат логично обяснение. В тези заповеди намираме, например, инструкции за това, какво трябва да носи религиозният евреин, знания за това, какво може и какво не може да яде или прави. Всички ли евреи спазват тези правила? Кратният отговор е „не“, защото не всеки евреин е религиозен евреин. Въпреки това, можем да покажем на децата какво е най-характерно за еврейската култура, с какво могат да се сблъскат на улицата, като използваме предварително подготвени визуални материали – един от методите, използвани в Монтесори средата. Символи и предмети като ярмулка, дреидел, цицит, хала, талит, менора или дори ябълки, мед и нар могат да бъдат представени на децата в тази форма.

Малък речник:

Евреин/еврейка

човек, чиято майка е еврейка, или човек, който се е обърнал и се е превърнал в юдаизма

Тора

първите пет книги от Библията, съдържащи сборник от закони и учения, дадени на Израел (т.е. на евреите)

Талит

правоъгълен шал (молитвен шал), носен от евреите на главата или раменете по време на молитва

Ярмулка

малка, плоска шапка, която се побира плътно на върха на главата, носена само от мъже

Сиделки

дълги кичури коса, растящи от слепоочията и отстрани на брадата, носени от последователите на юдаизма

Цицит

елемент от ритуалното еврейско облекло, пискюли, прикрепени към четирите ъгъла на талит (талит)

Глава 1. Среда, която подкрепя

Общозвестно е, че за да расте, едно дете се нуждае от среда, изпълнена с грижа и подкрепа. То трябва да се чувства безопасно и в същото време свободно в действията си, за да може напълно да открие собствения си потенциал. Подкрепящата среда осигурява структура, дава свобода на избора и насърчава автономността на децата.

Такава е средата в Монтесори. Топла, приятелска, като семейна. Подредена и организирана. Това е пространство за експериментиране и за изграждане на положителни взаимоотношения с връстници и учители. Всеки елемент от нея е внимателно обмислен, всички предмети, задачи и помощни средства вдъхновяват децата да следват вътрешните си нужди, а учителите да наблюдават и следват нуждите на децата. Ако пространството е достатъчно вдъхновяващо, „почти винаги виждаме дете, което е спокойно, мирно и самодостатъчно, стига да е ангажирано с работа, която счита за сериозна“.

Е... Сериозно, какво точно означава това? За едно дете сериозната работа е работа, която следва вътрешната му нужда от самоусъвършенстване, от поставяне на цел в действията му, но преди всичко е работа, която е интересна и интригуваща за него. Именно в тази сериозна работа се създава пространство за развитие на вътрешната мотивация на детето, която се определя от индивидуалния му компас на нужди, а не от външни очаквания. Има място за чувство на удовлетворение и задоволство от собствените действия, първата среща с понятието за успех, което все още е абстрактно за детето.

Как да организираме такова пространство и кои са най-важните му елементи?

Нека започнем с организиране на пространството на зони. Най-добрият начин да направим това е с мебели – ниски шкафове или рафтове, където да поставим подготвените материали и задачи, или огради, които ясно да маркират границите на всяка зона. След това напълнете всяка зона с предложения за дейности и други предмети, които ще разкрасят цялото пространство и ще дадат на децата усещане за уют. Важно е предложенията за дейности да са ясни; децата трябва да знаят какво да очакват и какво могат да правят във всяка от тези зони. Редът е ключов елемент от Монтесори средата и основно условие за работа в тази среда. Организирането на пространството и спазването на правилата за ред позволява на децата да преминат от ролята на несъзнателни изследователи към съзнателни и активни творци на своите действия, творци, които са съучастници в отговорността за своята среда.

Важно е, че:

- Пространството да има топъл, приятелски и семеен характер
- Да позволява свободен избор на задачи и неограничен достъп до всяка зона
- То насърчава самостоятелността на детето.
- Да бъде пространство за експериментиране и изграждане на положителни взаимоотношения между децата и учителите
- Имаше добре организирано пространство за индивидуална работа.

Как ще го направим?

- Ще украсим пространството с пресни цветя във вази и саксии.

реални картини (не илюстрации от приказки) и красиви декорации. Ще използваме топли цветове и уютни материи в стаите. Ще поставим в пространството реални предмети, които не са играчки, като стъклени кани, керамични чаши, метални съдове, неща, които могат да се счупят или повредят. Ще покажем на децата, че им вярваме и че заслужават красиви неща.

- Мебелите ще бъдат адаптирани към нуждите на децата – към тяхната височина и способности, така че да могат свободно да достигат до всяка задача, която сме подготвили за тях.

- Всяка задача ще бъде подготвена от нас внимателно и с внимание към детайлите. Тя ще има своето място на рафта, а ние ще определим място за детето, където то да може да работи свободно.

- Ние ще наблюдаваме. Няма да смърряме или коригираме детето. Ще му покажем и ще му дадем пространство да експериментира и да прави грешки. Детето не е длъжно да изпълни задачата перфектно. С времето то ще започне да коригира грешките си и да подобрява движенията си.

- Ще уважаваме темпото на детето и няма да го прищипваме в дейностите му, тъй като това може само да го обезкуражи от по-нататъшни опити.

- Ще предлагаме помощ, когато детето има нужда от нея и когато я поиска.

Добре. Сега нека бъдем по-конкретни. Как ще разделим пространството? Първо, нека разделим вътрешното пространство от външното, т.е. градината. Вътре в детската стая по метода Монтесори ще има входно пространство, баня, зона за практични занимания, зона за концентрация, зона за срещи, спалня и лаборатория. Външното пространство включва градина, зона за срещи, символична зона, водоем и зона за срещи на по-големи групи деца. Нека разгледаме по-подробно всяка от тези зони.

СРЕДА ВЪТРЕ В МОНТЕСОРИ УЧИЛИЩЕТО

ВХОДНА ЗОНА

- Вход към основната част, до която родителите нямат достъп.
- Гардеробната е оборудвана с:
 - шкаф, където можете да окачите якето си и да съхранявате личните си вещи; мястото на всяко дете е обозначено с неговото име и фамилия, написани с малки курсивни букви.
 - малка маса с два стола;
 - малки картини по стените за декорация.
- Тематичен ъгъл (с няколко предмета)
- Зона за преобличане с шалове, шапки, чанти и др.; телефонът е задължителен „Класически“ телефон с циферблат

ЗОНА ЗА СРЕЩИ

Зоната за срещи е разделена на зона с килим...

- Голям килим, на който могат да се настанят (седнали) всички деца от групата. Зоната с килим трябва да бъде ограничена.
- Пейки, които ограничават пространството и служат като място за сядане
- Малък фотьойл или стол за възрастен
- Стена с торбички, съдържащи селскостопански животни, диви животни/животни от саваната;
- Рафтове, на които могат да се поставят игрални елементи върху килима (например железопътни релси, конструкции и др.).

- Картини по стените.
- На стената над килима има рафт за поставяне на предмети, принадлежащи на учителя: (книги, музикални инструменти и др.)

...и кърт за четене

- Книжна лавица/библиотека; кресла; малка маса със стол
- Кърт за изрезки
- Малка къртичка с мебели

ЗОНА ЗА КОНЦЕНТРАЦИЯ

- Шкаф за сензорни материали
- Специален шкаф за дейности, изискващи концентрация
- Материали за рисуване
- Маса, проектирана за „Ръце, които виждат“
- Маса, проектирана за „Синята кутия“
- Маса, проектирана за „Сърковищницата“
- Шкаф за възпитателя/учителя
- Маса, столове и килими за сензорна работа.

ЗОНА ЗА ПРАКТИЧЕСКИ ЖИВОТ

- Мивка (за свободна игра и почистване)
- Рафтове за наливане
- Маса за манипулации

- Специален шкаф за почистване (с метла, лопатка, кофа за почистване и др.)
- Специален кърт за пране/сушене
- Специален кърт за пране на кукли и маса за преобличане
- Рафт за кухненски дейности
- Маса за манипулиране на гъби
- Зона за рисуване: с статив или стенен панел и материали за рисуване
- Шкаф за оборудване (съдове и покривки)

БАНЯ

- Седалки за деца
- Седалки за възрастни
- Шкаф за резервни дрехи (с името на детето, написано с курсив)
- Шкаф за съхранение на обувки/пантофи
- Кошче за памперси

ЗОНА ЗА СПАНЕ

- Дървени легла Монтесори
- Дървени прегради
- Фотьойл за възрастни

Външна среда на Монтесори съоръженията

Градината играе много важна роля в Монтесори средата. Тя не е само място за срещи и различни физически дейности, но и пространство за сътрудничество между децата, където се укрепват техните социални взаимоотношения. Тя е и място за среща с природата, която ни заобикаля, повод да научим децата на ценностите, които произтичат от контакта с природния свят около нас, както и на уважение към неговите елементи. Как тогава да организираме това пространство, така че да е безопасно за децата и да изпълнява най-важните си функции?

Как можем да определим пространства, предназначени за по-големи групи деца?

- използване на мрежи или огради с врати (можем да използваме и преносими огради). Затваряме и разделяме пространствата на зони, за да ги направим по-безопасни
- използване на килими, върху които учителят поставя играчки, донесени отвътре навън
- В стаята на най-малката група, ако имаме прозорец с изглед към градината, би било добре да поставим подходяща врата, за да могат децата да виждат какво се случва навън. Гледката от прозореца ще се превърне в източник на наблюдение и диалог, когато малките деца не могат да излязат в градината.

Ще създадем място за среща на децата с конкретна структура.

Това може да бъде:

- външна пейка и маса
- пейка за възрастни
- паднал дървен труп, който може да се използва като „кон“

Много важно е и наличието на водоизточник.

- фонтан за пиене или друг източник на вода, използван, наред с други неща, за почистване и грижа за градината и растенията на открито
- ако не можем да свържем вода в градината си, добро решение би било да използваме голям съд с кран и кофа под него.

Какви дейности можем да организираме в нашата Монтесори градина?

ФИЗИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ

Триколки с писта и/или специална пътека с гараж, където могат да се паркират; люлки, детска площадка с пързалка, батут за скачане, стена за катерене (под наблюдението на възрастен), колички за градинарство.

МАНИПУЛАЦИОННИ ДЕЙНОСТИ

Дейности с пясък (важно е да може да се покрива и затваря), солено тесто или глина

СИМВОЛИЧНИ ДЕЙНОСТИ

градинска къщичка със столове и маса, където децата могат да „играят“ на дома, фризьор, механик и т.н. Добра идея е също да се създаде кухня от кал с истински кухненски елементи, където децата могат да приготвят различни смеси, супи или торти.

ДЕЙНОСТИ, РЪКОВОДЕНИ ОТ ВЪЗРАСТЕН

Кръг, гимнастика, пеене, имитация на детски стихове и песни, игри с топка

ЛЕТНИ ДЕЙНОСТИ

- Голямо почистване на градината, носейки защитни престилки и с купички, пълни с вода, например почистване на столове, маси, чаши, чинии за закуска, прах от растенията, триколки и др.
- Игри с вода (пясък, вода, сапунени мехурчета, риболов и др.)
- Часове по изкуство (статив, количка с всичко необходимо)
- Зеленчукова градина (може да се организира и в сандъци, ако нямате градина)
- Разходки в градината
- Разходки

Можем също да подредим маса за природата в класната стая на най-голямата група: оборудвана с инструменти като лупа, фенерче, пинсети, четка и др., което дава възможност на децата да наблюдават и каталогизират нещата, които намират по време на разходка или в самата градина... например камъни, листа, цветя, мъх и др., които ще носят в определения ъгъл на стаята).

ТУ БИСЗВАТ

Градината, реколтата и уважението към природата.

И Бог каза: „*Нека земята произведе трева, билки, даващи семена, и плодни дървета, даващи плодове според вида си, чиито семена са в самите тях, върху земята.*“ И така стана.

КНИГА НА БИТИЕТО 1:11

В образователната философия на Мария Монтесори се отдава особено значение на уважението към околната среда, включително уважението към природата, която ни заобикаля. Децата се научават да поддържат реда не само вътре в сградата, но и около нея. Те научават за света на фауната и флората, как да се грижат за засадените растения и за тези, които вече са част от тяхното пространство. Те почистват, поливат, подреждат, сеят и събират реколтата, строят къщички за насекоми и наблюдават с любопитство всяко същество, което посещава градината им. Независимо дали става дума за охлюв, мравка, пеперуда или гущер, те уважават тяхното пространство и правото им да бъдат част от този свят. Учителят дава положителен пример с поведението си и засилва уважението към пространството около нас.

Празникът Ту Бишват в еврейското образование е идеална възможност да научим децата на същите ценности. Ценности, които ни казват, че трябва да уважаваме и да се грижим за природния свят около нас. В края на краищата, земята е нашият най-важен дом и трябва да се грижим за нея, както тя се грижи за нас, като ни осигурява слънце, вода и храна. Празнуването на Ту Бишват ни мотивира да говорим с децата за теми, свързани с екологията, природата, жизнения цикъл на дърветата и растенията, тяхната структура и значение. Можем да проведем градинарски работилници с децата, да засадим растения заедно с тях, да ги насърчим да се грижат за тях и да наблюдаваме заедно как поникват. Това могат да бъдат цветя, но и семена от дървета, като жълъди, от които расте едно от най-красивите и величествени дървета, които познаваме – дъбът. Символ на сила, мощ и мъдрост. Визуално представяне на това как нещо толкова малко може да се превърне в нещо, което може да оцелее стотици години и да предостави подслон на много други същества.

Какви дейности можем да предложим на децата по време на уроците за Ту Бишват?

Работилници по градинарство: засаждане на растения и семена, създаване на къщичка за насекоми

Работилници за природата, посветени на цикъла на растеж на растенията

Екскурзии до близък парк, за да се научат как да разпознават дървесните видове или да измерват обиколката на най-дебелото дърво в парка

Творби на тема дървета и растения или използване на семена за създаване на картини

Практически уроци: научаване как да се почистват листата на растенията, поливане на растенията в разсадника

Фокусна зона: сортиране на семена по вид в различни съдове с помощта на пинцети, засаждане на семена, сортиране на жълъди в съдове, номерирани от 0 до 9

Използване на материали от „ “ картинки Монтесори: съпоставяне на картинки на семена с техните реални съответствия, съпоставяне на картинки на дървета с реални семена, съпоставяне на картинки на дървета с картинки на семена, които им съответстват

Използване на сензорен материал: кафяви стъпала: представяне на създаването на вертикална кула с помощта на този материал

Глава 2. Голямото значение на ритуалите.

За Ханука, Рош Хашана и Шабат.

Какво биха били нашите животи без ежедневните ритуали? За нас, възрастните, сутрешното кафе, сладката целувка от децата ни, когато тръгват за училище, четенето на още една глава от любимата ни книга преди лягане – това са като малки моменти на почивка в забързаното ежедневие.

Те определят ритъма, подчертават важните моменти, прекарани с любими хора, и ни карат да се чувстваме, че имаме постоянно място в този свят. За децата повторението е ключов елемент от чувството им за сигурност, стабилност и предсказуемост, въпреки че живеем в свят, който се променя все по-бързо. Това прави още по-важно за нас, възрастните, да дадем на децата си ориентир. Децата трябва да чувстват, че могат да разчитат на възрастните, че възрастните са предвидими, за да може нервната им система да се развива в мир и хармония. В пространството на Монтесори фиксираната дневна рутина е много важна, както и фиксираното място за всички елементи, задачи, дейности и зони. Всеки ден образователните дейности започват по едно и също време, арт студиото отваря по едно и също време, организират се часове по английски, приготвя се плодова салата, сервира се основното ястие и се отделя време за дейности на открито. Денят е разделен на работно време и време за отдих, което до голяма степен организира работата в Монтесори заведението – работата на децата, но и работата на учителите.

Ритуалите също говорят за нашите традиции, за това, което е важно за нас и за ценностите, които предаваме на бъдещите поколения. Те съпътстват ежедневието, но и празниците, играят много важна роля в еврейското образование и са съществен елемент от метода Монтесори. Те организират ежедневния график, фокусират вниманието на децата и ги учат на това, което днес наричаме „съзнателност“ – похвала на внимателността, фокусиране върху настоящия момент. Не върху това, което е било или което ще бъде след малко, а върху това, което е вътре в нас и пред нас тук и сега. В еврейското образование ритуалите могат да бъдат открити, наред с други неща, в седмичното празнуване на Шабат в петък или в срещите с децата в кръг на килима, за да се говори с тях за теми, които ги интересуват. Интересно е, че в центъра Casa dei Bambini, където имахме възможност да направим стаж, петъкът също беше специален ден за 3-годишните деца. На този ден зоната за практическо обучение беше затворена и децата прекарваха времето си на открито, в лабораторни занятия и извънкласни дейности. Петък беше ден за почивка и отмора от ежедневната работа. Както в пространството на Монтесори, така и в еврейското заведение, ние можехме да наблюдаваме голямото значение на момента на срещата, който наистина заслужава да бъде наречен Ритуал с главна буква „Р“.

РИТУАЛЪТ НА СРЕЩАТА

Всеки ден в Casa dei Bambini, в определени часове, наблюдавахме моменти на спокойствие, малки ритуали, които задаваха ритъма и бяха момент на почивка за децата. Тези ритуали приемаха формата на успокояващи упражнения, както и образователни моменти, в които вниманието на децата беше фокусирано върху учителя и върху изграждането на връзки и отношения. Атмосферата и отношението на учителя бяха много важни – театрални, спокойни, дори магически. Учителят използваше думи, но също и жестове, изразения на лицето и движения. Той задаваше ритъма и тона. Говореше на децата, но също така и слушаше с голямо внимание. За да може учителят да започне момента на обучение и връзка с децата, пространството беше специално подготвено за тази цел. Прозорците бяха затворени и в стаята се чуваше мек звук „шшшшш...“, който децата приемаха като сигнал да оставят работата си настрана и да започнат.

да се подредят и да спрат, да погледнат учителя. Това обаче не беше недвусмислено послание да мълчат, а по-скоро желание да привлече вниманието на децата и да им съобщи: „След малко ще искам да поговоря с вас“. Въпреки че в детската градина не настъпи пълна тишина, учителката започна да говори на децата с равномерен, спокоен и тих тон. Децата знаеха много добре, че след този момент няма да имат време да се върнат към задачите, с които се занимаваха по-рано, защото ги чакаше обядът. Те бяха много добре запознати с ежедневната рутина благодарение на повтаряемостта на ежедневните дейности и ритуали. В по-малката група срещата с учителката се проведе на килима, а в по-голямата група – в класната стая.

В Gan Balagan, еврейска институция, която използва подхода на Реджо Емилия, който се различава от Монтесори, срещите между учители и деца и между деца и техните връстници бяха още по-важни поради естеството на работата, която следва принципите на тази философия. Разговорите и груповата работа по проекти бяха отправната точка за създаване на силни социални връзки, разговори и обмен на мнения. Учителят, действащ като фасилитатор на дейностите на децата, наблюдател и партньор в процеса на учене, подкрепяше изследванията на децата и им предоставяше материали за придобиване на знания. Той беше съавтор на целия процес на откриване на света и изграждане на общност, поради което децата се чувстваха комфортно и в безопасност с него. Те знаеха, че могат да питат за всичко и че учителят ще подкрепи тяхното любопитство и отвореност към света. Разговор, среща, взаимоотношения, общност, чувство за принадлежност – това са най-важните основи на еврейското образование, които наблюдавахме. Красивите плодове на ритуала на срещата.

РИТУАЛЪТ НА СВЕТЛИНАТА

Внимателност в пространството на Монтесори, или ритуалът на запалване и гасене на свещ, както и празникът Ханука.

Една от най-популярните успокояващи дейности за деца в метода Монтесори е „Запалване и гасене на свещ“. Това упражнение

се води от възрастен. Всеки ден всички елементи, необходими за това упражнение, трябва да се съхраняват на горния рафт, недостъпен за децата. Важно е учителят, който предлага това упражнение, да създаде магична атмосфера, която да се превърне в ритуал.

Какво ни е необходимо?

- Тава
- Свещ
- Свещник
- Кутия кибрити (колкото се може по-дълга) и съд за използваните кибрити
- Угасител за свещи
- Малка маса, на която можете да изпълнявате упражнението.

Ход на урока:

За начало учителят кани децата да седнат около голям килим/постелка – за предпочитане на пейки или на определени за децата места (например, използвайки възглавници или пуфове). Упражнението трябва да се демонстрира на малка маса, която трябва да бъде поставена на известно разстояние от децата. Предметите не трябва да се махат от таблата и всеки отделен предмет не трябва да се назовава по време на упражнението.

Учителят използва бавни, тихи движения, за да се увери, че децата са спокойни и тихи, създавайки мистериозна атмосфера, сякаш запалването и гасенето на свещта е нещо магично и необичайно. След демонстрацията учителят кани по едно дете да участва в гасенето на свещта и повтаря упражнението няколко пъти, докато всички не са участвали.

1. Създайте слабо осветена атмосфера (затворете прозорците с щори или завеси).
2. Преместете тавата с свещта и кибритените клечки от рафта на масата в средата на килима.
3. Бавно вземете кутията с кибритени клечки (те трябва да са дълги), вземете една клечка и я запалете.
4. След малко бавно вземете гасителката и угасете свещта.
5. Поставете гасителя обратно на чинийката.

Този ритуал може стане перфектен перфектния извинение и въведение в преподаването за еврейския празник Ханука, особено след като тази тема е насрочена за зимата, което ще помогне за поддържането на атмосферата на сумрак и тържественост. Освен това Ханука е близо до Коледа, което ни дава възможност да поговорим с децата за приликите и разликите в начина, по който се празнуват двата празника. Този ритуал на светлината може да бъде повод да покажем на децата ханукалната менора и да им разкажем за ежедневието на запалване на по една свещ всеки ден в продължение на осем дни. На първия ден се запалва една свещ, а на последния ден – осем свещи.

ХАНУКА

За Ханука и Дебелия четвъртък.

Какво трябва да знаете, за да можете да говорите за това с децата си?

Историята започва с две царства и битка за вярата.

Преди векове сирийските гърци принудили евреите да се откажат от своята религия. Те забранили еврейските ритуали и дори разрушили свещения им храм. Тогава избухнало въстание, водено от малка група евреи, наречени Макавеите. След три години те обявиха победа! След победата си евреите осветиха отново храма си, запалвайки маслинова лампа в него, за да празнуват, но количеството масло, с което разполагаха, беше достатъчно само за един ден. Въпреки това, лампата чудотворно гореше осем дни, поради което, в памет на тези събития, евреите по целия свят запалват свещник, наречен Ханука менора, за осем дни веднъж в годината. Друг обичай е да се ядат храни, пържени в масло, като понички или картофени палачинки. Затова не се колебайте да организирате готварски курсове с децата си, за да пригответе или украсите понички.

Говоренето за Ханука е и възможност да си припомним полската традиция да се ядат понички в Дебелия четвъртък и да сравним тези два на пръв поглед сходни обичаи, които обаче имат напълно различни корени. Или дори обратното – когато празнуваме Мазни четвъртък в детската градина, можем да се позовем на традициите на Ханука за сравнение. Знаете ли, че преди да се превърне в символ на последния ден преди Великия пост, Дебелият четвъртък е бил езически празник, отбелязващ края на зимата и настъпването на пролетта? Древните гърци също са празнували дебел ден в чест на първите признаци на пролетта. В Малополша, според местна легенда, Дебелият четвъртък се празнува от 13 век в чест на смъртта на кмета на Краков, който е потискал и ограбвал местното население. Когато той умрял, жителите празнували с голяма радост, организирайки пищно тържество с вино и мазни храни. Както можете да видите, нашият Дебел четвъртък нямал много общо с християнството, с което по-късно се свързвал силно.

Кои са най-важните символи на Ханука?

Ханука

деветклонен свещник, в който всеки ден от осемте дни се запалва по една свещ. На първия ден се запалва една свещ, а на последния ден се запалват осем свещи

Драйдел

въртяща се въртележка, която е традиционна детска игра по време на Ханука

Понички и латкес

и всички пържени храни в дълбок мазнина са символ на чудото на свещеното

Какви дейности можем да предложим на децата, когато подготвяме урок за Ханука?

Запалване и гасене на свещи

като успокояващ ритуал

Часове по изкуство

създаване на ханукална менора от свободни материали

Кулинарни курсове

приготвяне и пържене на мазни понички

Класове в Реджо Емилия: Ателие за светлина с UV лампа и цветни материали, които светят в нейната светлина

Изработване и игра с дреидели

ЗВУЧЕН РИТУАЛ

Звънец и магически триъгълник. За тишината и звука в пространството на Монтесори. Какво е Шофар и празникът Рош Хашана?

По време на посещението ни в Casa dei Bambini наблюдавахме и други успокояващи ритуали, базирани на звука. Звукът, който изпълваше тишината, я допълваше. Без единия нямаше място за другия, което децата осъзнаваха и чакаха камбаната или триъгълникът да зазвучат с мелодията си.

Как работи упражнението?

Учителят затваря прозорците и чака децата да заемат местата си в стаята или на килима. След това, с бавно, театрално движение, тя вади камбанка или триъгълник (музикален триъгълник) от шкафа, показва го на децата и им разказва за неговите магически свойства и че след малко ще ни зарадва с красивата си мелодия, но само ако можем да я чуем.

Когато звънецът удари, учителят моли децата да замръзнат, да се превърнат в статуи, за да може магическият инструмент да развали магията, като звъни до ушите им. Тогава те могат да станат и бавно да отидат на обяд. Когато децата замръзнат в тишина и неподвижност, учителят бавно започва да обикаля стаята, избирайки едно по едно тези, които могат да отидат на обяд. Сигналът за детето да се движи и да стане е тихият звук на магическия звънец, който звъни до ухото му.

В случая с Triangolo (магическият триъгълник) учителят също моли децата да замръзнат в тишина и да се превърнат в статуи. За да може инструментът да издаде звук обаче, трябва да развалим магията с магическо заклинание (рима), което децата рецитират на глас заедно с учителя. Тогава инструментът започва да работи и издава първия си звук – сигнал да замръзнат. Ако звукът е прекалено силен, учителят може да покаже на децата, че триъгълникът не може да издава звук, защото е счупен. Когато обаче децата успеят да замръзнат в тишина и неподвижност, учителят

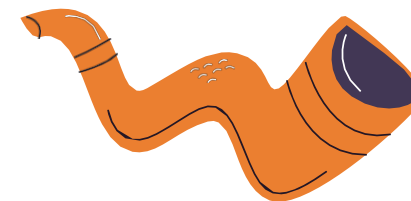
започва да обикаля стаята и с бавно движение на ръката си я поставя на главата на избрано дете, давайки знак, че то може да се движи и да отиде на обяд.

Звуковите ритуали са пропити с театралност, грациозност, чувствителност и дори магична и тържествена атмосфера. Може да се усети сериозността на ситуацията във въздуха, деликатното напрежение, свързано с очакването на първия звук и избора да се пристъпи към действие. По време на стажа ни в Casa dei Bambini, без да знаем италиански и без да разбираме напълно какво казва учителят, усещахме, че сме част от нещо важно и магично. Забелязахме, че замръзваме на място и подсъзнателно чакаме учителят да дойде при нас и да ни позволи да се движим. Чувствахме се спокойни и закотвени в настоящия момент. Тук и сега.

Разбира се, можем да създадем свои собствени ритуали, като използваме и други музикални инструменти. Важно е да поддържаме правилното отношение и да създадем магична атмосфера на тържественост и мистерия.

В началото на учебната година, през септември, по време на еврейския празник Рош Хашана, можем да използваме шофар за това упражнение! Това е идеална възможност да заинтересуваме децата към еврейската култура.

Какво е шофар?

Това е рог, например рог от овен, чийто звук се предполага, че стимулира душата и призовава към действие. Духането му е било символ за началото или края на важни събития. Перфектният символизъм за началото на учебната година, нали? Можете да бъдете сигурни, че когато този инструмент, непознат за децата, се появи в детската градина, тяхната вътрешна нужда да откриват света ще ги накара да задават въпроси, които естествено ще ни позволят, на нас, учителите, да запознаем децата с темата за Рош Хашана.

РОШ ХАШАНА

Шана това, или няколко думи за еврейската Нова година.

За евреите това е просто началото на новата година, точно както 1 януари е за нас. Но защо за евреите е различно?

Дали това се дължи на факта, че техният календар се различава от нашия? Докато целият свят използва григорианския слънчев календар, евреите отчитат времето според еврейския календар, който се основава на лунните и слънчевите цикли. Всеки месец започва с новолуние, или по-просто казано: когато ние сме в септември, евреите имат месец Тишри, който трае от новолунието през нашия септември до новолунието през нашия октомври, като Рош Хашана се празнува на 1-ви и 2-ри ден от Тишри. На всеки две или три години годината има тринадесет месеца вместо дванадесет. През 2025 г. еврейската година беше 5785/86. Но защо са минали толкова много години в еврейския календар, докато за нас е само 2025 г.? Защото евреите не отчитат изминаването на времето в новата ера от раждането на Христос. Отброяването на годините в еврейския календар започва от деня на сътворението на света, който според еврейските религиозни власти е настъпил на 7 октомври 3761 г. пр.н.е.

Как евреите празнуват Рош Хашана и кои са най-важните символи, свързани с този празник?

Рош Хашана е празник, който отбелязва сътворението на света и ни напомня за Божия съд. Той трае два дни и бележи началото на периода на покаяние. Нарича се още Празникът на тръбите. По време на Рош Хашана не се работи. Това е време, посветено на размисъл върху действията ни през изминалата година. Евреите празнуват, като ходят в синагогата за литургия, но също така и с вечерно празненство, свирене на шофар и размяна на новогодишни поздрави – Шана това уметука, което означава: добра и сладка година.

Най-важните символи на Рош Хашана са:

мед и ябълка

за да бъде цялата следваща година
да бъде сладка като мед и ябълки

Нар

за да бъдат добрите ни дела толкова
многобройни, колкото семената на нар

Рибена глава

за да можем да използваме
главите си през цялата година

Шофарът

звукът му има за цел да стимулира
душата ни към действие

Какви дейности можем да предложим на децата, когато създаваме уроци за Рош Хашана?

Духане на шофар като успокояващ ритуал по Монтесори

Дейности в ъгъла за наблюдение на природата: изучаване на структурата на ябълката, нар, жизнения цикъл на пчелата и как се произвежда медът.

Дейности в зоната за концентрация и сетивни възприятия: изсипване на жълт ориз, символизиращ цветен прашец в предварително подготвени съдове с форма на пчелна пита; изваждане на семките от нар с пинцети; нанизване на червена нишка върху картонена форма на ябълка; пробиване на дупки и изрязване на форми на ябълки или нар – които могат да се използват в по-нататъшни художествени проекти.

Часове по изкуство и лабораторни занятия: изработване на новогодишни картички или символи, свързани с Рош Хашана; изработване на тръби, символизиращи шофар; рисуване с печати, изработени от ябълки и нар; художествени проекти на тема пчели и мед, ябълково стъклопис.

ШАБАТ ШАЛОМ

За ритуала на почивката и общоприетото празнуване.

Когато пишем за ритуалите и еврейското образование, не можем да пренебрегнем Шабат, който е важен за тази общност. Шабат е свещен ден, ден за почивка, който започва с семейна вечеря. Има много ритуали, свързани с вечерята на Шабат, които ще се опитаме да опишем накратко тук.

Празнуването на Шабат започва в петък вечер след залез слънце и продължава до залез слънце на следващия ден, когато на небето се виждат три звезди. Това е седмият ден от седмицата, когато почивката е най-важна. Шабат започва с вечерята на Шабат.

Как протича шабатната вечеря?

1. Шабатските свещи се запалват 18 минути преди залез слънце. Според традицията свещите обикновено се запалват от стопанката на къщата, след което се рецитира благословия, по време на която жената покрива очите си.
2. Молитва в синагогата
3. Благословия на ангелите, пеене на песента „Шалом Алейхем“, благословия на децата, пеене на пасаж от Книгата на Притчите
4. Рецитиране на Кидуш – благословия над вино или гроздов сок
5. Ритуално измиване на ръце
6. Споделяне на хала
7. Благодарност след хранене

Кои са най-важните символи на съботната вечеря?

Свещи

две, запалени преди началото на шабат

Хала

сладък вид хляб, сплетен на плитка

Вино

децата пият гроздов сок вместо вино

Сребърна чаша

използва се за благославяне на виното

Свещ Хавдала

характерна свещ с няколко фитила, сплетени заедно

Аромати

бесамин, или ароматни подправки, използвани по време на церемонията Хавдала

В еврейските общностни центрове децата пресъздават шабатната вечеря по време на часовете, като това се съпровожда от различни дейности, които ги запознават с техните корени. Нашата задача ще бъде да разширим знанията на децата за символите, свързани с Шабат, които могат да се използват като основа за практически упражнения по метода Монтесори. Ще отговорим на въпроси за това какво е Шабат, защо се спазва и как изглежда.

Какви дейности можем да предложим на децата по време на урока за шабат?

Сензорни дейности: разпознаване на аромата на подправки, затворени в торбички, и съпоставянето им с картинки

Готварски дейности: приготвяне и печене на хала

Арт дейности: изработване на плетени свещи за Хавдала

Практически дейности
Научаване как да се плете коса

Ритуалът по запалване и гасене на свещ

Глава 3. Изкуството на ежедневието

Когато през 1907 г. в Рим, на улица „Виа дей Марси“, е открит първият Дом за деца, се обръща голямо внимание на грижата за здравето и средата на децата.

Това породило необходимостта да им се преподават практически знания за прости ежедневни дейности, свързани с хигиената и грижата за околната среда. Децата научаваха тези неща в Детския дом и след това пренасяха наученото в домовете си.

Защо беше толкова важно?

Поради моторните и умствените измерения. Децата имат постоянна и естествена нужда от движение, но те трябва не само да развиват моторните си умения, но и да придобият способност за самоконтрол: това е така, защото моторните и умствените измерения са тясно свързани. Следователно, като вземем предвид и двата потенциала, нашата роля като учители е да предложим на децата възможност да насочат нуждата си от движение към обекти и задачи, които позволяват целенасочено действие. Това ще даде на детето възможност да развие умения като:

сравнение • дедукция • организационни умения търсене на решения
• владение на временни моторни последователности

След като детето усвои тези умения, естествената последица ще бъде удовлетворение от постигането на успех, удоволствие от изпълнението на задачи и развитие на самочувствие.

Какви елементи можем да открием в ежедневието?

Можем да изброим няколко от тях, които, разбира се, могат да бъдат допълнени с други, които считате за подходящи и приложими в ежедневието в днешния свят.

обичайни дрехи

копчета, копчета с капачки, щипки, връзки

закачалки

поставени достатъчно ниско, за да може детето да ги достигне удобно и да се научи да си облича якето или суитчъра

умивалници

или малка купа, поставена на малка масичка с кана и съд за използвана вода, използвана главно за миене на ръце

тоалетка и гребени

тоалетка с огледало, така че детето да може да се вижда, докато седи

вази с цветя

леко увехнали, за да може водата да се сменя по-често

метла, лопатка, mop

почистване и миене на пода и други повърхности като маси

кърпи и прахосмукачки

за прах, избърсване на мръсни маси след работа

салфетки, кърпи, покривки за маса

почистване и подреждане на масата, миене на предмети, изсушаване на ръце, научаване как да се стгват салфетки

четка

за почистване на обувки, килими или дрехи, достатъчно тесни, за да могат малките ръце да ги хващат изцяло

килими

за разгъване и навиване след употреба

фигурки

за научаване как да се поддържат нещата чисти, почистване, полиране, прах

кошче за боклук

цветна, ясно видима, привличаща вниманието на детето

Уроците по практически живот ви подготвят за живота в реална среда.

Те обикновено са много привлекателни за децата и също така образователни, тъй като всички задачи са фокусирани върху конкретна цел и защото децата искат да станат господари на собствените си действия. Ролята на учителя в областта на практическото живот е преди всичко да измисли и подготви задачи, материали и пространство, в което децата да работят. Освен това, преди да представи дадена задача, учителят трябва да я изпробва предварително, влизайки в ролята на дете, което

ще изпълни тази задача. Затова учителят експериментира, проверява, тества и модифицира задачите, опитвайки се да отгатне какво би било най-привлекателно за детето. След това учителят наблюдава децата, докато те взаимодействат с материала. Самото подготвяне на материала не означава, че той ще бъде безусловно приет от децата. Може да се окаже, че задачата, подготвена от учителя, не е много привлекателна за детето – тогава ролята на учителя е да я модифицира или да подготви нов материал.

Учителят в зоната за практически живот:

Мисли • Подготвя • Експериментира • Проверява

Как да се представят уроците?

Ролята на учителя в зоната на практическото учене се ограничава до придружаване на децата, докато те изпълняват задачите; учителят не представя подготвени материали. Той само показва правилния начин за носене и боравене с инструментите и оставя децата да експериментират с материалите. Те се намесват с помощ само ако е необходимо, по контролиран начин и с много бавни, прецизни жестове. Грижещият се никога не трябва да наказва или коригира

детето, ако задачата не е изпълнена правилно. Веднага щом се появи друга възможност за детето да изпълни избраната задача, тя може да се използва, за да му се покаже отново как да изпълни дейността правилно.

Работно време и ритъм

Занятията нямат предварително определено времетраене; детето работи толкова дълго, колкото чувства нужда. То трябва да се чувства комфортно в своите дейности. Целта на задачите е да се усвои уменията да се отделя време за изпълнение на дадена задача, затова е толкова важно учителят да не прищипва детето в неговите дейности. Това може да бъде доста голямо предизвикателство за възрастен, особено с натовареността на ежедневните дейности и отговорности. Ритмичността на дете, което тепърва се учи да извършва нови дейности, се различава от тази на възрастен, който отдавна ги е усвоил. Ето защо е важно възпитателят да остава внимателен не само към нуждите на децата, но и към собствените си автоматични мисли и реакции – особено към чувството на раздразнение, което възниква, когато детето извършва дейности в свой собствен ритъм. с „бавно“ темпо.

Какво развиват практическите дейности от ежедневието?

- Практически умения
 - Фини и груби моторни умения
 - Самочувствие и удоволствие от самостоятелното извършване на дейности
 - Способност да контролираш собствените си движения
 - Ръчни умения
 - Координация между ръцете и очите
- Социални умения
 - Умствени структури и интелектуално развитие
 - Способност за дедукция, организиране, решаване на проблеми, пространствени и моторни последователности
 - Изпитване на измерения: дълбочина, тегло, сила, ширина, обем, плътност, шум и др.

Моторна азбука
на практическото ежедневие

Дърпане	Дърпане	Върти
Поставяне	Затягане	Докосвай
Плъзгане	Манипулиране	Издърпай
Отваряне	Докосване	Дръж
Затваряне	Вземане	Натисни
Завинтване	Хващане	Върти Трий
Развинтване	Пускане	Постави
Завинтване	Повдигане	Смачкай
Удряне/почукване	Разклащане	Поставяне вътре
	Затягане	
Натисни	Хвърли	Скрий

Този списък съдържа всички основни дейности, които детето извършва и усъвършенства с подходящи упражнения за ръцете. Задачата на учителя е да предложи дейности в средата, които ще позволят на детето да постигне и усъвършенства тези движения.

ДЕЙНОСТИ В ГАРДЕРОБА

Ще започнем нашето пътуване през практическите житейски умения от самото начало. От момента, в който детето пристига в детската градина. От първия момент, в който малкото дете се сблъсква с Монтесори средата, която е много важен елемент в развитието на автономността и независимостта на детето.

Често се случва раздялата с родител да бъде трудно преживяване за малко дете, затова е толкова важно да се подходи правилно и да се ангажира детето от момента, в който влезе в детската градина. Нито учителят, нито родителят трябва да се отнасят към този момент прекалено емоционално, тъй като това само ще засили трудни емоции у детето в момента на раздялата с родителя. Напротив, пристигането на детето в детската градина трябва да се третира с лекота и радост, като нещо естествено.

"Сега ти отиваш на детска градина, аз отивам на работа и ще се видим по-късно."

Когато подкрепяме детето в този труден момент, можем да предложим и общи ритуали, които да ангажират детето и да го разсеят от раздялата с родителя. Това може да бъде специално „хай-файв“ за сбогом, звънене на „магически“ звънец за поздрав, избор на любим начин за поздрав на учителя или дори специална танцова рутина, която детето изпълнява с родителя си преди раздялата. Колкото по-интересна е идеята за ритуал, толкова по-добре – по този начин започваме деня с усмивка на лицето и добро настроение.

Но защо е толкова важно да давате задачи на детето си от момента, в който започне да ходи на детска градина?

Когато децата пристигат в детската градина сутрин, те обикновено проявяват естествено желание да се включат, затова е много важно да се подготви организирано гардеробно помещение, което да им помогне да се почувстват добре дошли, като им се даде задача, която да изпълнят веднага. Това им помага, когато се сбогуват с родителите си. По тази причина е необходимо да се подготви специален кът, предназначен за гардеробната, където децата могат да останат самостоятелно, а имената им, заедно с имената на всички други деца, да бъдат написани на картонена кутия, за предпочитане с малки курсивни букви. Много е важно да подредим тези картонени кутии още през юли, за да имаме децата предвид и когато пристигнат през септември, да имаме подготвено място за тях. Това може да бъде шкаф или чекмедже и индивидуална закачалка за дрехи.

Също такаважко ще бъде по-ранното по-рано камбана, който ще поставим на входа. Той ще се активира след сбогуването с родителя, символизирайки по този начин момента на раздялата, който ще се състои в весела атмосфера.

Ако искаме да включим дейностите в гардеробната в ежедневния график, като избягваме ситуации, в които родителите вече са съблекли децата си преди влизане, трябва да обсъдим това с родителите на срещата през септември или по време на първия разговор, като ги запознаем с важността на посрещането на входа и дейностите в гардероба, обяснявайки им, че това е реална дейност, която развива и повишава съзнанието на детето. Дейност, която те могат да извършват сами или в началото с помощта на учител.

Как да организираме пространството в гардеробната?

В гардеробната поставяме:

- 1 малка маса
- 2 стола или високи столчета до масата
- именни картички, поставени върху детските шкафове и закачалки
- допълнително, украсяваме пространството с картини и растения, за да създадем уютна, домашна атмосфера
- можем също да поставим голямо огледало, в което децата да се гледат

Какви дейности предлагаме за децата в гардеробната?

Да ги научим как да закачат якетата или суитчърите си на закачалка и как да закопчават и разкопчават копчета или ципове.

Представяне

1. Заставаме от лявата страна на детето, навеждаме се до неговата височина, за да може да вижда ясно движенията на ръцете ни
2. С лявата си ръка хванете края на яката на палтото или суитчъра си, а след това с дясната ръка го плъзнете чак до врата си.
3. Поставете палтото или суитчъра на ръба на масата и го плъзнете по масата, за да го разгънете.
4. Насърчете детето да донесе закачалка от определеното за нея място.

5. Вземете закачалката, която детето ви е донесло, и я поставете в средата на палтото.
6. С лявата ръка хващаме страничния край на яката, плъзгаме го надолу до долната част на ципа и го прегъваме.
7. Направете същото и с другата страна и съединете двете страни.
8. Нагласете ръкавите.
9. Вземаме ципа и показваме, че се движи нагоре и надолу, след това го дърпаме надолу, показваме, че хватката между показалеца и палеца блокира ципа (посочваме „дупката“) и го плъзгаме с другата ръка.
10. Вдигаме капачето на ципа и го преместваме наполовина, като насърчаваме детето да вземе ципа и да го довърши само, като го издърпа нагоре (това вече е първият път).
11. Хващаме закачалката с ръка и я закачаме на мястото на детето – показваме името му и посочваме, че това наистина е неговото място.

Много е важно движенията на учителя да бъдат придружени от възможно най-малко думи и обяснения, за да може детето да се концентрира върху движенията на ръцете ни. Движенията на ръцете трябва да бъдат бавни, с няколко думи, изречени с тих глас, и ние трябва да останем на разположение на детето.

Много е важно учителят да запомни всички стъпки и след това да ги демонстрира на детето. По-късно, докато наблюдава детето, учителят може да го придружава с малко частична помощ.

САМОСТОЯТЕЛНОСТ В БАНЯТА

Автономността в банята е част от уроците по лична хигиена и включва цяла поредица от прости дейности. На практика тя трябва да се разглежда като истински урок, тъй като е много важна част от ежедневието на детето и развитието на неговата автономност.

Учителят кани малка група деца (максимум 4/5) в банята. Те ще се занимават с всяко дете поотделно, като им оказват частична помощ, без да изпускат от поглед останалата част от групата. При необходимост могат да отговорят и на молбите на други деца, като винаги дават предимство на детето, с което се занимават в момента. Най-важното нещо, което насърчава самостоятелността в банята, е добрата организация на пространството.

Организация на пространството в банята

Структурата на банята в детската градина е разделена на три зони:

1 Зона: умивалници

2 Зона: събличане и обличане

3 Зона: тоалетни

Умивалниците трябва да са ниски, с подложка за крака или противоплъзгаща подложка отдолу. Над умивалника трябва да има огледало, до него – закачалка за кърпи и малка сапунерка. Ако родителите на децата от групата на 3-годишните го поискат, може да се обмисли закупуването на комплект четки за зъби, но само ако децата се учат да си мият зъбите у дома.

В съблекалнята е идеално да има шкаф с чекмеджета с отделни отделения с етикети с имена за дрехи, пейка за до четири деца, шкаф за обувки или място за неплъзгащи се чорапи (например кошница) и пейка за възрастен, разположена срещу детската пейка. Важно е да се помни, че вниманието на учителя трябва да бъде насочено към едно дете наведнъж, за да могат останалите деца да се научат на търпение, докато чакат своя ред.

В тоалетната е важно тоалетните да са малки, адаптирани към височината на децата, така че децата да имат лесен достъп до тоалетна хартия и казанчето, защото изплакването след употреба е много „интересна“ за децата. По този начин детето има възможност да извършва дейности самостоятелно и по този начин да се развива чрез опит и самостоятелни действия.

Поведението на възрастния в банята трябва да бъде:

Окуражаваща • Спокойна • Внимателна • Уважителна Готова да окаже частична помощ

В банята, както и в другите пространства по метода Монтесори, връзката между детето и учителя е много важна. Учителят знае, че самостоятелността в банята е важна и ще отдели толкова време, колкото е необходимо за този момент, без да бърза или да се притеснява, че отнема време от други дейности. В детска градина по метода Монтесори всички дейности са еднакво важни.

Как можете да подкрепите детето си в дейностите, свързани с тоалетната, у дома?

Можете да поставите стъпала под тоалетната, за да може детето ви да се качва самостоятелно.

Препоръчително е родителите да обръщат внимание на момента, в който може да се установи диалог между възрастния и детето и да се създаде атмосфера на близост, което е много ценно и за двете страни.

Сътрудничеството с родителите, дори когато детето започва да използва тоалетната, е от решаващо значение, за да може детето да разпознае същите процедури и да се чувства в безопасност, така че този преход да бъде естествен за него.

Представяне на пространството и дейностите, които се извършват в банята:

Влизаме в банята с група деца и разглеждаме стаята, като посочваме нещата, които се намират там, и за какво се използват: мивка за миене на ръце, сапун, място за кърпа, тоалетна, тоалетна хартия. Стаята трябва да е подредена, чиста, спретната и украсена, дори с растение или букет от билки или сухи цветя.

Показваме как се използва тоалетната:

1. Сваляне на панталони и бельо: Бавно повдигнете седалката и, стоящи до тоалетната, имитирайте движението на сваляне на панталоните, а след това и на бельото. Как се прави това? Покажете ясно с ръцете си, с отворени палец и показалец и затворени останалите пръсти, хванете ластиците на панталоните на нивото на бедрата и ги спуснете под коленете. Повторете същото движение с бельото.

2. Използване на тоалетна хартия: За да покаже как се избърсва задната част, учителят застава до тоалетната, бавно откъсва парче тоалетна хартия с дясната си ръка и с бавно движение показва как се избърсва задната част и как се хвърля хартията в тоалетната. След това се уверява, че хартията е попаднала в тоалетната, че зоната около нея е чиста, и спуска седалката.

3. Обличане на панталони и бельо: Учителят отново използва палеца и показалеца си, за да покаже движението на издърпване на бельото и след това на панталоните.

След това с отворена, протегната ръка показва как да се пъхне тениската в панталоните: първо отзад, после отпред на корема.

4. Изплакване: Накрая учителят показва как се използва изплакването.

5. Измиване на ръце: Учителят напомня на децата, че трябва да си измиват ръцете след като са ползвали тоалетната.

Представяне на миенето на ръце в банята

Движим се бавно и прецизно.

1. Натиснете веднъж дозатора за сапун и насапунисайте ръцете си, след това гърба на ръцете си, като измивате с преплетени пръсти, сякаш масажирате, както и върховете на пръстите и ноктите си.

2. Включете водата бавно и внимателно и изплакнете сапуна от ръцете си.

3. След като изплакнем ръцете си и затворим крана, внимателно изтръскваме ръцете си в мивката, като внимаваме да не пръскаме околното пространство, пода или огледалото.

4. Показваме им как да съберат последната капка върху ръката си и да се приближат към кърпата, бавно да я свалят от куката и да избършат първо вътрешната страна на ръката, след това гърба ѝ и накрая всеки пръст поотделно, и внимателно да окачат кърпата обратно.

5. Накрая покажете на децата измитите и ароматни (от сапуна) си ръце. Ароматните ръце ще бъдат знак, че са чисти и добре измити.

Какво е важно в тоалетната?

- Отваряйте крана леко, само колкото е необходимо, за да не се хаби вода.
- Покажете на децата как точно да отварят и затварят крана.
- Предоставяне на указания за количеството сапун, което трябва да се използва

- Използвайте сапун с приятен аромат

- Ръкуване в мивката, без да се пръска вода наоколо

- Демонстриране на точния начин за сваляне и изправяне на панталони и бельо

- Показване на количеството тоалетна хартия, което трябва да се откъсне (например един лист)

- Оставяне на банята в същото състояние, в което сме я намерили.

- Ако има вода на пода, избършете я.

ПРОСТИ ДЕЙНОСТИ

Простите дейности са всички спонтанни действия, които детето извършва без инструкции.

Например, промушването се извършва както в кошницата с съкровища, така и в сандъка с съкровища (деца под една година), както и по време на дейности на масата, но също и когато детето види дупка и инстинктивно пъхне пръста си в нея. Това са моторната (двигателна) азбука и визуално-мануалната връзка.

Дейностите на масата се препоръчват, когато детето започне да се движи безопасно. В същото време детето развива нужда да движи ръцете си чрез по-структурирани дейности, които му помагат да развие и координира набор от „прости дейности”.

Важно е всяка дейност да бъде организирана и подготвена на поднос, за да се улесни пренасянето до масата. Самото пренасяне е лесна задача.

Учителят показва на детето как да държи подноса и да го върне на мястото му. Те позволяват на детето да избере спонтанно дейност и да я отнесе до масата само. Учителят остава наблюдател, готов да придружи детето само когато е наистина необходимо. Той преценява дали да се намеси по време на подреждането, като придружава детето в тази дейност, като винаги помни, че всичко трябва да бъде върнато на мястото си.

Важно е всички дейности, извършвани на масата, да имат определено място на рафта и да се спазват както от децата, така и от самите хора.

водене. Поддържането на реда е важно за децата, защото им помага да развият умствен ред, дава им ориентир и чувство за сигурност, което им позволява да се движат самостоятелно и да овладяват заобикалящата ги среда.

Какво считаме за прости, еднократни дейности?

Отваряне - затваряне • Поставяне - изваждане • Завинтване - развинтване
Почукване/удряне • Асоциации, например форма или цвят (прилики/разлики)
Преместване • Скриване

Специална маса

Това са дейности, които детето намира вече подготвени на масата, тъй като изискват сложен транспорт или дават на детето възможност да работи самостоятелно на масата, без да го безпокоят. Полезно е да има няколко специални маси в пространството на групата.

Подреждане на тавата

Дейността на масата започва, когато детето вземе подноса с две ръце, го постави на масата, след което отмести стола назад и седне.

Когато прибира, детето става, поставя стола под масата, след което взема подноса и го поставя обратно на мястото, където го е намерило, т.е. на мястото му.

ИЗЛИВАНЕ И ПРЕХВЪРЛЯНЕ

Прехвърлянето на съдържание е много привлекателна дейност за деца над 12-месечна възраст. Това са дейности, насочени към прехвърляне на твърди или течни вещества от един съд в друг.

Важно е тези дейности да се организират в специално предназначено за целта кътче, в зона за концентрация. Всички упражнения за наливане и прехвърляне трябва да се извършват на едно място и да са отделени от други материали, като пъзели или строителни блокове. Тази дейност може да се извършва и на открито, с организация, много подобна на тази на закрито. В този случай са необходими колички за съхранение на тави и маси за открито.

Инструментите могат да варират: черпак, фуния, лъжица. Основата е фиксирана и се състои от тава и малки купички, канички или чаши, но аксесоарите могат да варират в зависимост от придобитите от децата умения и подобряването на координацията между ръцете и очите им.

Защо дейностите по наливане и прехвърляне са важна част от Монтесори средата?

- Изливането на твърди или течни материали е отлична задача за започване на упражнения за концентрация и координация между ръцете и очите.
- Изливането и прехвърлянето на течности е естествена нужда за децата, която се проявява още на възраст от една до една година и половина.

• Благодарение на този тип манипулации дори най-малките деца могат да видят резултатите от действията си и да усетят ефективността на жестовете си. Те също така придобиват осъзнатост за способността си да променят околната среда.

• По време на тези дейности децата също така се научават да се грижат за заобикалящата ги среда, като подреждат работното си място и връщат нещата на мястото им. Подреждането е неразделна част от тези дейности.

Независимо дали се наливат твърди или течни вещества, съдовете трябва да бъдат същите като тези, които използваме в ежедневието, за предпочитане такива, които могат да се счупят. По този начин детето ще научи правилни движения свободно, чрез самокоригиране, като може би ще причини незначителни щети. Ако детето счупи чаша, следващия път, когато се опита да направи упражнението, ще бъде по-внимателно в движенията си. Освен това е важно да не забравяме да разнообразяваме и модифицираме упражненията, например като често сменяме вида на изливаните материали, сменяме купичките, съдовете и инструментите, използвани за изливане и прехвърляне. Наблюдавайки децата и техния напредък, трябва да променяме и нивото на трудност на упражнението, например като променяме вида на изсипвания материал от едри грахови зърна на по-фини ечемичени зърна, а след това на брашно, което е по-трудно за изсипване.

Как да предложите и проведете занятия?

В първата място подготвяме необходимите материали и ги поставяме на рафт, предназначен за този вид дейност. Показваме на децата само как да движат материала от рафта на маса и правилно хващане на инструменти и съдове (купи, чаши, кани).

Да на трябва продължи експериментира с подготвените материали. Ако нещо падне или се разлее извън тавата, напомнете на детето да го почисти с лопатка или четка, като в началото го придружавате в този процес. Важно е детето да знае, че трябва да работи в рамките на тавата и да не разлива вещества върху масата или пода. Когато работи

с течности, можем също да поставим малки гъбички на тавата, за да избършем капките вода, които не са попаднали в подходящите съдове. Разпръснатите вещества могат да се съберат от тавата с помощта на малка лопатка или по-голяма четка.

КАКВИ УПРАЖНЕНИЯ МОЖЕМ ДА ПРЕДЛАГАМЕ НА ДЕЦАТА?

Изсипване на твърди вещества (разсипни продукти)

Започваме с най-големите и най-лесни за изсипване продукти, т.е. боб, грах или макаронени изделия. С течение на времето можем да променяме теглото на продуктите и да предложим на децата да изсипват вещества като ориз или грис, като завършим с брашно, което е най-трудно за изсипване. Прехвърлянето може да се започне и с работа в голям контейнер.

1. Прехвърляне на големи топки (например тенис топки) от един контейнер в друг.
2. Първо, прехвърлете веществото в голям съд, поставен на фиксирано място. Това упражнение не изисква способност за преместване на материала на друго място. Поставете грис или пясък в съда и предложете да го прехвърлите, като използвате две чаши, лъжица и чаша, кана и чаша, два съда и черпак и т.н.
3. Прехвърляне от една чаша в друга върху поднос. Това упражнение се извършва на масата.
4. Прехвърляне от една кана в друга върху поднос. Дейността се извършва на масата.
5. Прехвърляне от една купа в друга върху поднос с помощта на голяма черпа. Дейността се извършва на масата.
6. Прехвърляне на течности от един съд в друг с помощта на лъжица върху поднос. Тази дейност се извършва на масата.

Изливане на течности

1. Свободно изливане в мивка, голяма купа или контейнер. Аз само предоставям на детето различни инструменти за задачата и му давам свобода да експериментира. Единственото правило е: „в центъра“. Наблизо трябва да има закачалка с престилка направена от восъчни плат, така че да е водоустойчив. Първата стъпка е детето да облече престилката.
2. Изливане с помощта на гъба, в рамките на структура, която има фиксирано, неподвижно място. Детето работи в изправено положение. Учителят осигурява подходящите материали и съдове. Задачата на детето е да излее вода от един съд в друг с помощта на гъба, а не с лъжица или черпак. И тук детето трябва да облече престилка, преди да започне работа.

3. Изливане от един съд в друг в рамките на тавата. Това може да бъде изливане от кана в кана, от кана в чаша, от чаша в чаша или от един съд в друг с помощта на фуния. След като децата усвоят най-простите последователности на наливане, можем да променим нивото на трудност на това упражнение, като начертаем линии върху съдовете, за да покажем колко пълни трябва да бъдат. Можем също да предложим възможност за наливане с помощта на различни инструменти като лъжици, черпаци, цедки, фунии и сита. Ако това е систематична дейност, т.е. състояща се от няколко стъпки, учителят трябва да покаже на детето всички стъпки поред.

Изваждане на топки за пинг-понг... Необходими са:

- 2 купички: една голяма за вода и топки и една по-малка за извадените топки

- кана за наливане на вода

- топки

- цедка

- престилка

Фиксирана структура или върху поднос. Детето работи в изправено положение.

Учителят демонстрира:

- Как правилно да хване и носи кана.
- Как да се налива вода в кана и от кана в купа.
- Как да се държи цедката.
- Как да изважда топки от голяма купа и да ги прехвърля в друга купа.

Упражнение за учителя, преди въвеждането на задачата:

- упражнете действието на наливане
- анализирайте движенията, свързани с тази дейност, и ги запишете
- Извършете действието, като артикулирате движенията си бавно.

Какви са разликите между работата на възрастен и тази на дете?

- Възрастните изпълняват движенията бързо, защото са усвоили тези дейности (например шофиране, ходене, наливане на вода).
- поредиците от движения се комбинират в един жест
- наливане/поставяне на храна в чиния: знаем колко искаме, колко да сложим в черпака, къде да налееме според консистенцията на избраната от нас храна и т.н.
- Децата възприемат жестовете като невъзможни за повторение, защото се изпълняват твърде бързо.
- жестовете са трудни, защото изискват координация между ръцете и очите, която детето трябва да усъвършенства
- Езикът/комуникацията на детето се различава от този на възрастния.
- координираме няколко части от тялото едновременно
- децата под 3-годишна възраст работят с една ръка, като все още не са усвоили жестовете с другата ръка

ПОДРЕЖДАНЕ

Дейностите по поправяне (подреждане) са всички дейности, които изискват от детето да подреди пространството, където нещо е било разлято, разпръснато или замърсено.

Избърсването на мръсна маса и почистването на пода са част от „дейностите по поправка“, т.е. дейности, които се извършват (или по-скоро трябва да се извършват) всеки път, когато дадена дейност предизвиква „разхвърляне“. Това са дейности, които започват успоредно с дейностите на децата, тъй като подреждането е неразделна част от дейностите.

Коригиращите действия включват почистване, миене на масата или пода. Измиването на четката след часа по изкуство също е коригиращо действие. Дори ако детето все още не е в състояние да използва метла, е важно да разбере, че всичко трябва да се връща на мястото си. Междувременно учителят ще подкрепя детето в научаването как да подрежда и да използва инструменти за подреждане придружавайки го в тези дейности или оказвайки му помощ.

Дейности, насочени към грижа и поддържане на околната среда

Това са всички дейности, посветени на грижата и поддържането на пространството, в което живеем. Избърсване на прах, миене на чаши или грижа за растенията или цветяне са защото поправителни, но дейности, свързани с грижата за околната среда. Тези дейности се предлагат на децата, когато вече са в състояние да изпълняват последователности от движения самостоятелно.

Значението на подреждането

- е неразделна част от дейностите
- Ако детето не е в състояние да направи това, това означава, че:
 - не е готово, т.е. е необходима повече работа по евристичната игра
 - възрастният трябва да го придружава по-отблизо

Последователност: детето взема тавата, я носи до масата, прави упражнението, подрежда и връща всичко на мястото му. Възрастният трябва да придружава детето, като му казва: „Това е мястото му!“

Концепцията за „придружаване на детето“

- Задачата на учителя е да подготви подноса и да го постави на определено място или да го предложи на детето в подходящия момент.
- Детето трябва да има достатъчно пространство, за да експериментира, да се сблъсква с трудности, да се опитва да ги преодолее и да решава проблеми.
- По време на дейностите с тавата трябва да придружавате децата, а не да им представяте упражнението. (Например, аз представям прехвърлянето и премахването на прибори, но не и цялата дейност).

Къде да се съхраняват материалите/инструментите, свързани с подреждането на пространството?

Тези материали трябва да имат постоянно, ясно определено място и да са лесно достъпни за децата. Децата трябва да имат свободен достъп до всички материали. В идеалния случай те трябва да се съхраняват в специално предназначен за целта шкаф, но стена с рафтове, на която могат да се закачат всички прибори и престилки, също е приемливо решение.

МЕТЕНЕ

При извършването на различни практически дейности или задачи в работилницата е нормално да падат парчета хартия или материали на пода. След приключване на дейността можем да помолим детето да събере падналото с помощта на лопатка – малка за почистване на масата и по-голяма за почистване на пода.

Упражнение за почистване на пода:

1. Използвайте цветна лента, за да маркирате квадратна зона на пода, където ще събирате цялата мръсотия от . Квадратът трябва да е достатъчно голям, за предпочитане с размерите на кофа за боклук. Този квадрат може да остане на пода през цялата година, за да служи като ориентир за детето ви.
2. Покажете на детето си как да държи четката.
3. Внимателно и бавно пометете цялата мръсотия в квадрата.
7. Почиствам всички отпадъци в квадрата, като обяснявам на детето „Всички малки парченца са тук.“
4. Ако все още има малки парченца, мога да насърча детето да ги събере, като кажа: „Виж, тук е останало едно малко парченце“.
5. След това вземам лопатката и я поставям от едната страна на квадрата.
6. Вдигам леко лопатката и с четката събирам всички малки парченца в нея.
7. Накрая изсипвам прахосмукачката в кошчето, като я накланям.

Използването на четка за метене е важно, за да:

- покажете на детето си, че се грижите за околната среда.
- му позволи да види реалността, с която децата се сблъскват в ежедневието си и по време на различни дейности.

Упражнение с малка лопатка:

1. Вземам лопатка с дръжка.
2. Почиствам мръсотията отляво надясно или отдолу нагоре, като държа лопатката неподвижно (само четката се движи, лопатката остава неподвижна), в квадратна форма.
3. Поставям лопатката за прах отстрани на площада.
4. Изхвърлям мръсотията в кошчето за боклук.

Малка лопатка, заедно с голяма четка, трябва винаги да са под ръка, закачени на кука. Могат да се използват, когато трябва да съберете малки парченца от пода или масата, когато няма много разсипани материали.

ПРАХ

Това е много важна дейност, защото учи детето къде да поставя нещата в своето обкръжение. Препоръчва се, след като детето е усвоило обкръжаващата го среда.

Какво ни е необходимо, за да изпълним това упражнение?

- Всичко, което се намира на рафтовете в обсега на детето. Всички тави и предмети, поставени на рафтовете, са възможност да ги избършете от прах.

- Малка свободна маса наблизно, на която да се поставят тави или предмети, лежащи на рафта.
- Престилка с джоб, в който могат да се съхраняват малка лопатка за прах, четка и кърпа.
- Кърпи за прах с размери приблизително 14x14 cm
- Плоска прахосмукачка с дължина приблизително 2,5/3 cm и къса дръжка

Каква е ролята на учителя?

Учителят придружава детето при събирането и носенето на материалите, показва му как да държи кърпата в ръката си или как да държи четката и лопатката за прах и му показва как да започне да почиства рафта отляво надясно.

Ходът на дейността по прахосмукане:

1. След като облече престилка и вземе кърпа, детето я слага в джоба на престилката.
2. Избира свободна пейка или маса, на която да постави всички предмети от рафта, които трябва да бъдат избърсани.
3. Тя премества всички предмети от рафта на избраното място, един по един, така че рафтът постепенно се изпразва.
4. Поставя кърпата на масата, я сгъва, като огъва всеки ъгъл навътре, след това премества сгънатата кърпа на рафта и започва да я разтърсва с движение отляво надясно.
5. Когато приключи, тя се отдалечава и разтърсва кърпата на място в стаята, където може да изсипе събрания прах.

6. Ако има труднодостъпни ъгли в чекмеджето или на рафта, тя може да използва прахосмукачка.

7. Тя поставя предметите, които са били на рафта, обратно на мястото им.

МИЕНЕ

Миенето на съдове за дете на възраст около 3 години е крайната цел, но трябва да започнете с миенето на една чаша, лъжица и т.н., така че всичко трябва да се прави постепенно.

Първото нещо, което трябва да се има предвид, е организацията и оборудването за миене на съдове, което трябва да се извършва в мивката, ако има такава в класната стая, или алтернативно на малка маса, подготвена за тази дейност.

Какво ни е необходимо, за да изпълним това упражнение?

- 1 престилка от мушама
- 2 купи (вътре в мивката или поставени на масата)
- 1 кана (ако миенето се извършва на масата)
- 1 сушилник за съдове
- 1 кофа (ако мием на масата)
- 1 дозатор за сапун
- 1 четка или гъба за миене на съдове

Представяне на дейностите по миене на съдове:

1. Детето слага престилка с помощта на учителя.
2. Ако детето мие съдове на масата, учителят му показва как да постави две купи една до друга и след това да ги напълни с кана.
3. Тя показва как да се добави препарат за миене на съдове в първата купа.
4. След това учителят демонстрира как да се държи четката или гъбата и как да се мият съдовете: първо отзад с кръгови движения, а след това отпред.
5. Учителят изплаква първата чиния във втората купа и я поставя на сушилката.
6. Учителят оставя детето да повтори последователността от движения само.
7. След измиването на съдовете, те трябва да бъдат изсушени.

ИЗСУШВАНЕ НА ИЗМИТИТЕ СЪДОВЕ

Оборудване за изсушаване на съдовете:

- престилка
- Малка кърпа
- Кърпа за съдове
- Маса

Представяне на дейностите по сушене на съдове:

1. Разстелете кърпата за съдове върху масата.
2. Вземаме съда от сушилката за съдове и започваме да го подсушаваме с втора

(по-малка) кърпа за съдове, винаги с кръгови движения, първо отзад, а след това отпред.

3. Поставете изсушените съдове един върху друг.

4. След това учителят оставя детето да повтори тази поредица от движения самостоятелно.

Подреждане

1. Детето обръща купата с дъното нагоре и я изпразва в мивката. Ако работи на масата, изпразва по една купа (с двете ръце) в кофа, поставена под масата, която след това се изпразва в банята (в мивката или тоалетната).

2. Детето, което сушеше съдовете, сгъва кърпите и слага подредените съдове в шкафа.

3. Накрая и двете свалят престилките си и ги закачат.

КЪПАНЕ НА КУКЛАТА

Необходими материали:

- Кукла
- Кана с вода
- Сапун с сапунерка
- Бебешка гъба с поставка
- Талк в специален контейнер и четка
- Кофа

- Бебешка кукла за баня
- Детски халат с качулка
- Възглавница
- Възглавница с цип
- Чисти дрехи (шорти, тениски, евентуално с връзки)
- Шкаф за дрехи (или гардероб)
- Стойка за мръсни дрехи
- Малка маса за поставяне на плат и кофи
- Маслена покривка за покриване на страничната маса
- Малка маса, на която да се поставят възглавница и халат за куклата, за да изсъхне
- Кърпа за сушене (кофа и помощна маса)
- Кърпа за ръце
- Престилка от мушама
- Защитни ръкави
- Неплъзгаща се подложка

Представяне

1. Слагаме престилките си и започваме с това да донесем вода от мивката.
2. Вземаме кана от масата и я държим с дясната ръка за дръжката, а с лявата ръка за дъното.
3. Напълваме каната и я поставяме на масата.
4. Поставяме куклата върху детската халат, за да я съблечем. Първо,

издърпваме тениската от дясното рамо, след това от лявото. Ако тениската е закопчана отзад, я издърпваме през главата, в противен случай я разкопчаваме. Слагаме тениската в коша за пране до нас. Свалете шортите, първо от дясното краче, после от лявото, и също ги сложете в коша за пране.

5. Излейте половината от водата от каната бавно във ваната. Ако е необходимо, прекарайте пръстите си по ръба на каната, за да излезе и последната капка. Поставете каната на масичката до ваната.

6. Дръжте куклата с лявата ръка под врата и с дясната ръка под дупето, като че ли е бебе, и я поставете внимателно във ваната, така че главата ѝ да остане над водата.

7. Вземете гъбата с дясната си ръка, потопете я във водата и я изстискайте. Прехвърлете гъбата в лявата си ръка, вземете сапуна с дясната си ръка и насапунисайте гъбата с кръгови движения, докато се образува пяна. Оставете сапуна настрана.

8. Поддържайте врата на куклата с лявата си ръка и започнете да я почиствате, като започнете от врата. След това нежно почистете раменете, дясната ръка във всичките ѝ части, включително подмишницата, от върха до ръката. Почистете лявата ръка по същия начин. След това почистете торса и накрая краката, първо горната част на дясното краче и дясното стъпало, след това горната част на лявото краче и лявото стъпало.

9. Обърнете куклата, за да измиете гърба, като я държите за корема и гърдите. Почистете задната част на врата, раменете, задната част на краката и петите, като винаги започвате с дясното краче, а след това с лявото.

10. Поставяме куклата обратно в банята. Потапяме гъбата във вода, за да я изплакнем, изстискваме я отново в кофата до последната капка и я поставяме обратно на чинийката.

11. Преминаваме към измиване на лицето. Нежно измийте лицето с върховете на пръстите си, изплаквайки ги няколко пъти във водата в мивката, като започнете от челото и след това преминете към носа, бузите и ушите.

12. Ако е необходимо, измийте косата с ръце. Вземете вода от ваната и, като обръщате внимание на очите, намокрете косата, насапунисайте я, разтрийте я, изплакнете я с вода от кана и изплакнете тялото от горе до долу.

13. Изстискайте косата, събирайки я в лявата си ръка, която обикновено поддържа задната част на главата, и по този начин, с дясната си ръка под дъното, прехвърлете куклата в халата.

14. С върховете на пръстите си хванете долните ъгли на халата и ги увийте около корема на куклата, като държите лявата си ръка отгоре, защото с дясната ръка първо галите косата, след това лицето, шията, раменете (първо дясната, после лявата), след това краката и стъпалата (първо дясната, после лявата). Овийте куклата в бебешката хавлия и я вдигнете, като се облегнете на сгъвката на ръката си (сякаш люлеете бебе).

15. Поставяме куклата на масата за преобличане, за да я облечем. Винаги отваряме кърпата, като хващаме ъглите ѝ с върховете на пръстите си.

16. Обличаме куклата. Изваждаме шортите и тениската от съответното чекмедже. Поставяме ги върху кърпата от лявата страна на куклата, разпънати добре. Първо обличаме шортите, винаги първо дясното краче, после лявото, и издърпваме задната част на шортите.

17. Сядаме куклата. Ако тениската е закопчана, първо я обличаме през главата, след това през дясното рамо и накрая през лявото рамо. В противен случай, слагаме ръцете и едва след това връзваме гърба.

Подреждане:

1. Излейте мръсната вода от ваната, като я държите с две ръце, в центъра на кофата на пода до масата, винаги до последната капка.

2. Изпразнете кофата с вода.

3. Изсушаваме ваната и страничната маса с кърпа за сушене. Закачаме кърпата на специален кук.

4. Изсушете ръцете си с кърпа и я закачете на специален кук.

ПРАНЕ НА ДРЕХИ

Необходими материали:

- Монтесори умивалник с тава или голяма купа и тава за пране на дрехи
- Кана с вода и стойка
- Сапун (за предпочитане сив/марсилски сапун) със стойка
- Четка с поставка
- Подложка с гъба
- Две купи/кофи
- Две пейки (една отдясно и една отляво на миялната станция)
- Сушилня за пране
- Контейнер за щипки за дрехи
- Кофа
- Кърпа
- Престилка от мушама с ръкави
- Пластмасова торба за мръсни дрехи
- Неплъзгаща се постелка

Представяне

1. Облечете престилка и (ако е необходимо) ръкави.
2. Разгънете противоположгащата подложка.
3. Поставете кофата пред централната купа.
4. Напълнете вода с каната.
5. Уверете се, че купата е точно под мивката.
6. Застанете зад купата, наведете се и бавно излейте водата.
7. Оставете кана настрана.
8. Хванете мръсната кърпа с двете ръце за горните ѝ краища и я потопете във водата (с отворена ръка).
9. Издърпайте и „плъзнете” мръсната кърпа върху мивката.
10. Поставете кърпата върху плота на мивката.
11. Вземете сапуна и насапунисайте цялата кърпа с бавни движения отляво надясно и отгоре надолу.
12. Оставете сапуна настрана.
13. Ако кърпата е дълга, сгънете сухата част върху себе си с двете ръце.
14. Сгънете я и я трийте с дясната си ръка, стисната в юмрук.
15. Разгънете отново кърпата и търкайте с вертикални движения отгоре надолу.
16. Хванете кърпата с две ръце отгоре и я потопете в купата.
17. Вдигнете кърпата, като я оставите да се отцеди.
18. Сближете двете страни на кърпата с помощта на щипка (палец и показалец).

19. Стиснете отгоре надолу (образувайте пръстен около кърпата с лявата си ръка и стиснете надолу).
20. Хванете долния край на плата и го съединете с горния край.
21. Стиснете отново с противоположни движения на ръцете (напред-назад).
22. Поставете сапунената кърпа в лявата купа.
23. Изперете другите кърпи, ако има такива.
24. Измийте четката в изтичащата ваничка и я поставете обратно на мястото ѝ.
25. Изплакнете мивката: с помощта на кана излейте вода отляво надясно.
26. Оставете кана настрана.
27. Вземете гъбата и я избършете отляво надясно, внимателно я поставете под мивката и я изстискайте до последната капка.
28. Оставете гъбата настрана.
29. Излейте сапунената вода в кофата.
30. Вземете кана и излейте водата в мивката.
31. Оставете кана настрана.
32. Вземете кърпата от купата вляво.
33. Разгънете кърпата и я потопете във водата.
34. Издърпайте плата нагоре.
35. Съединете двете страни на кърпата с движение като с пинцети (палец и показалец).
36. Стиснете отгоре надолу (с кръгово движение).
37. Хванете долния край на плата и го съединете с горния край.
38. Стиснете отново с противоположни движения на ръцете.

39. Поставете кърпата в дясната купа.
40. Изплакнете мивката: с помощта на кана излейте вода отляво надясно.
41. Оставете кана настрана.
42. Вземете гъба и избършете мивката отляво надясно, като внимавате под нея.
43. Изстискайте гъбата в купата: дръжте гъбата здраво в лявата си ръка и натиснете с показалеца и средния пръст на дясната си ръка.
44. Излейте „мръсната” вода в кофата.
45. Поставете купата на пода и избършете пода на мивката с гъбата.
46. Поставете купата обратно на мястото ѝ.
47. Изсушете купата.
48. Изстискайте гъбата в кофата.
49. Поставете гъбата обратно на мястото ѝ.
50. Изпразнете кофата в банята.
51. Изсушете ръцете си с кърпа.
52. Вземете дясната купа и окачете кърпите.

ЗАКАЧВАНЕ НА ПЕРАЛНЯТА

Необходими материали:

- Купа с прясно изпрани кърпи (дрехи и др.)
- Пейка (поставете купата върху нея)
- Въже за простиране на дрехи на височина, подходяща за деца

- Контейнер за щипки за дрехи
- Защитна престилка (която детето носи по време на прането)

Материалите трябва да бъдат поставени близо до всички перилни принадлежности, за да улеснят детето при окачването на дрехите след прането.

Представяне:

1. След като изперете дрехите, пристъпете към окачването им.
2. Бавно се приближете към сушилката, като държите купата с прясно изпраните дрехи с двете си ръце.
3. Поставяме купата на пейката.
4. Вземете плата и хванете ъгъла му с палеца и показалеца на лявата си ръка. След това, с палеца и показалеца на дясната си ръка, „гладете“ края на плата няколко пъти, с много бавни движения.
5. След това изгладете и четирите страни.
6. Поставете плата върху сушилката и я „изгладете“/изправите отново върху въжето/тел.
7. Много внимателно и бавно проверете положението на двата края, като се уверите, че платът е точно в средата.
8. Хванете щипката за дрехи с палеца и показалеца си и я отворете и затворете два пъти пред детето, като се движите много бавно, за да се забележи захващането.
9. Поставете щипката за дрехи върху плата отляво.
10. Вземете друга щипка и изпълнете същото движение, за да демонстрирате захващането.
11. Поставете щипката от дясната страна на плата.

12. Вземете друга изпрана кърпа, разстелете я и бавно „разтегнете” краищата ѝ отново.
13. Винаги следвайте движенията, за да „изгладите“ и четирите страни на плата.
14. Поставете плата върху сушилнята.
15. Проверете положението на краищата, като изгладите страните с пръсти.
16. Вземете щипка за дрехи, отново бавно демонстрирайте захвата и я поставете на левия край.
17. Вземете друга щипка, отново показвайки захвата, и я поставете на дясната страна.
18. След като окачим всички дрехи, подреждаме, като поставяме купата обратно на мястото ѝ.

ПЕСАХ

Какво общо имат практичните дейности по метода Монтесори с еврейското образование?

За Пасха и ритуала на почистването.

Пасха, известна още като Песах, е празник, който отбелязва изхода на евреите от египетското робство. Почти всеки знае историята за Мойсей, десетте язви на Египет и раздялата на Червено море. На иврит тази история се нарича Хагада. Според Библията „Чудното преминаване на Червено море” е проява на божествена намеса, която защитила еврейския народ и довела до унищожението на египтяните. Изходът на израилтяните от Египет е едно от най-важните събития, описани в Библията, и представлява централна точка в историята на Израел. Еврейският народ празнува Пасха всяка година на 14-ия ден от месец Нисан, през пролетта, и тя трае 8 дни (7 дни в Израел). Тя започва с пасхална вечеря, наречена Седер, която има своя специална процедура. По време на Пасха не се ядат зърнени продукти, а се заменят с маца.

И така, какво общо има Пасхата? с практическата зона на Монтесори?

На първо място, ритуалите по подреждане преди празника. Почистване, метене, прах и по-конкретно, премахване на всички трохи, останали от брашнени продукти, така че да не остане нито една троха. В термините на Монтесори, може да се каже: „до последната троха!”. Освен това, преди Пасха, домакинството почиства всички съдове. Изваждат тези, които ще използват по време на Пасха, и прибират тези, които няма да са им необходими. Също така отделяме настрана продуктите, които няма да ядем по време на Пасха, на отделено място. В вечерта преди Пасха цялата къща се претърсва внимателно, за да се увери, че няма хамец, т.е. трохи от зърнени продукти, по-конкретно пет зърнени култури: ръж, пшеница, лимец, овес

и ечемик. Буквално, chametz на иврит означава квас. На сутринта на Пасха, останалият chametz се изгаря. По време на пасхалната вечеря се разказва историята за изхода на евреите от Египет, а семейството яде и празнува, а през следващите осем дни яде маца – специален безквасен хляб.

Малък речник на Пасха:

Песах

думата „песах“ = пасха
означава да преминеш, да заобиколиш

Хамец

Хамец се отнася за продукти,
произведени от едно от петте зърна:
ръж, пшеница, лимец, овес
и ечемик, или съдържащи дори следи
от тях

Вино

символ на кръвта на агнето, с която
израилтяните маркирали вратите си
в нощта на Пасха, за да се
предпазят от ангела на смъртта.

Солена вода

Тя ни напомня за сълзите на
израилтяните в египетски плен.

Мойсей

пророк и водач на израилтяните, извел
евреите от египетско робство

Маца

плосък, хрупкав безквасен хляб, който се
яде по време на еврейския празник Пасха
в памет на изхода на израилтяните от
египетското робство; той е символ на
свободата

Египетските язви

10 язви, които Бог изпратил върху
Египет: кръв, жаби, комари, мухи, мор на
добитъка, циреи, градушка, скакалци,
тъмнина и смъртта на първородните

Горчиви билки

Те символизират горчивината и
трудностите на еврейското робство в
Египет

И така, какви Монтесори дейности можем да
да предложим на децата, когато им разказваме за Пасха?

Голямото почистване на детската градина

почистване, прах, миене на съдове, лов на съкровища:
търсене на скрити предмети (например символи на Пасха) в
детската стая или градината

Кулинарни курсове

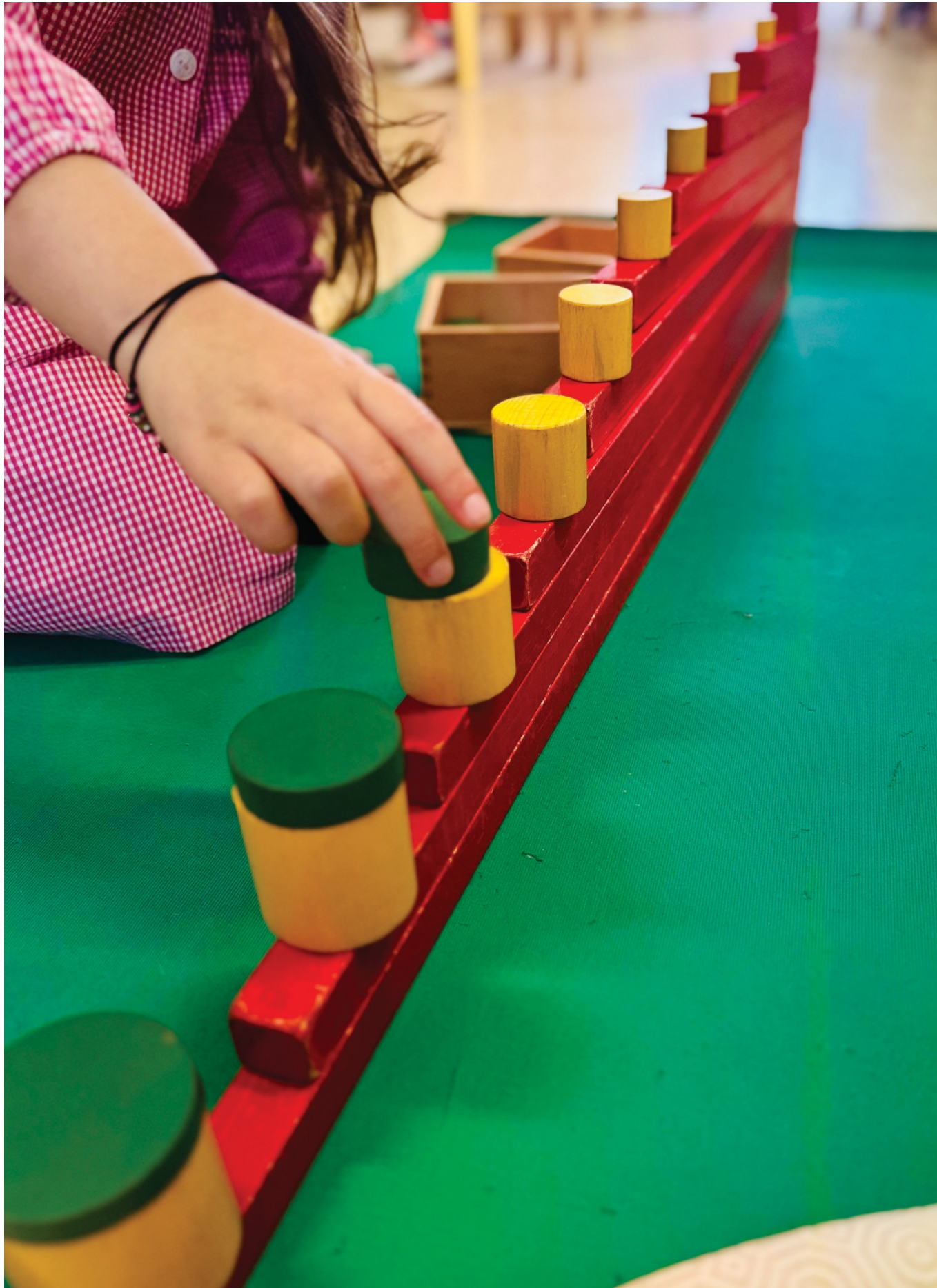
приготвяне на маца, разпознаване на вкуса на горчиви билки

Часове по изкуство, работилници и лабораторни занятия

чиято основна тема ще бъде изходът на евреите
от Египет и десетте язви на Египет: Чудовищни язви,
направени от ролки тоалетна хартия

Физически игри

криеница, слепия човек, Баба Яга ни гледа и др.

Глава 4. Сензорни помощни средства на Монтесори

Сензорните материали са създадени по научен метод, вдъхновен от експериментите на Итар и Сегин с деца с увреждания.

Сензорните материали се състоят от система от обекти, групирани според определени физически характеристики на телата, като цвят, форма, размер, звук, грапавост, тегло и температура.

Всеки материал има своя собствена скала, градация и следователно има „максимум” и „минимум”, които определят неговите граници. Когато тези две крайности са близо една до друга, те показват най-очевидната разлика, която съществува в серията, и по този начин създават най-забележителния контраст, възможен за даден материал. Чрез подчертаване на разликите детето се интересува се интересува от тях. Сензорни материали сензорен материал чрез използването му, помага на детето в неговото умствено и, следователно, културно развитие.

Материалите трябва да бъдат разположени в зона, където има маси и достатъчно място за разстилане на постелки или килимчета, които маркират границите на работата на децата със сензорни материали. Материалите трябва да бъдат разположени на специални рафтове, така че да са на височината на детето. Използването на материалите трябва да бъде доброволно решение на детето.

Учителят по Монтесори знае възрастта на децата, на които ще бъдат предоставени материалите. Освен това, той трябва да знае точно как да ги представи, да им осигури постоянно място в пространството и да контролира тяхната организация.

Основните ползи, които детето получава от работата със сензорни материали, са:

- способност да контролират грешките
- запомняне на последователности от движения и последователни дейности
- поставяне на граници за вашата работа
- развиване на чувствителност към красотата на предметите
- покупки, съзнателност и концентрация
- развиване на визуалното възприятие
- подобряване на координацията между ръцете и очите

Какви материали са включени в сензорните помощни средства на Монтесори?

КАФЯВИ СЪПАЛ

Кафявите съпала са част от сензорния материал, предназначен за деца над 3-годишна възраст. Те трябва да се поставят на специален рафт, намиращ се в зоната за концентрация.

Комплектът се състои от 10 кафяви куба с различни размери. Те се различават по две измерения: височина и ширина, докато дължината им остава непроменена – 20 см.

кафяв съпалби са материал сетивни използвани от децата, за да научат понятието за разлика в дебелината. Децата се научават да назовават блоковете, използвайки речник като тънък/дебел, по-тънък, най-тънък, най-дебел. С времето те се научават да мащаб понятието за дебелина и подреждане блокове от най-дебелите към най-тънките.

Наименование на кафявите съпала:

тънко · дебело · най-тънко · най-дебело

по-тънко · по-дебело

Първа презентация „ “ на материала:

1. Преди да започне да мести твърдите тела, учителят кани детето да разгъне килима. Ако детето все още не е в състояние да разгъне и навие килима, учителят му показва как да го направи с бавни движения.
2. След това учителят се приближава до рафта и заедно с детето проверява подреждането на елементите на рафта.
3. В този момент учителят показва как да се хващат отделните елементи. Те преместват стъпките върху килима, като ги държат с цялата си ръка и всички пръсти от двете страни на блока. Хващат най-тънкия елемент с три пръста от всяка страна. Важно е хватката да е стабилна, като се използват и двете ръце всеки път, и детето да не носи няколко елемента едновременно. Като напомняне за хватката, учителят може просто да вземе елемента, след това да го върне на рафта и да помоли детето да повтори действието само.
4. Всички парчета се поставят върху килима в произволен ред.
5. След като парчетата са разположени върху килима, учителят и детето седят пред килима и с дясната си ръка преместват всички парчета в горния десен ъгъл.
6. След това избират двата външни елемента и ги поставят в средата на килима, за да привлекат вниманието на детето към тях.
7. Учителят показва **тънък** елемент, назовава го, дава го на детето и повтаря думата „**тънък**“. Много е важно учителят да използва само една дума, а не цяло изречение: „това е тънко“.
8. След това учителят показва **дебелия** елемент, назовава го, дава го на детето и повтаря думата „**дебел**“.
9. Накрая, заедно с детето поставяме всички блокове обратно на килима и питаем детето: „**Искаш ли да построиш стъпала?**“

По време на първото представяне на материала учителят започва да изгражда стъпки от първите три най-големи блока, след което позволява на детето да продължи и му дава пространство и свобода да експериментира самостоятелно. След като работата е завършена, учителят напомня на детето да подреди и да върне всички елементи на мястото им.

Второ представяне на материала:

Това е представяне на правилния начин за подреждане на стълбищните елементи. За Монтесори учителите е много важно да помнят на какъв етап от работата с даден материал се намира всяко дете в класа им, дали вече са работили с него или дали това е първата им среща с него. Това ще им позволи да знаят как най-добре да подкрепят децата по време на работата им.

При следващия опит, след като премести всички елементи на стълбата върху килима, учителят:

1. Те избират най-голямото парче от кафявите стъпала, след това търсят следващото по големина от останалите парчета и го поставят до предишното, плъзгайки го по килима. По този начин те подреждат първите няколко парчета едно до друго и молят детето да повтори последователността, като постави следващото по големина парче, а след това и следващото по големина парче от останалите парчета на килима.
2. Учителят винаги проверява дали парчетата са добре подредени.
3. След като стълбите са готови, докоснете стъпалата с два пръста (показалец и среден) и ги прокарайте нагоре и надолу по стълбите. Можете също да проверите дали най-тънкия елемент се побира в пространството между последователните кафяви стъпала.
4. След като завърши упражнението, детето може да върне стъпалата обратно на рафта, готови за повторна употреба. Ако стълбите не са подредени в правилен ред, учителят няма да посочи грешката на детето и ще ги подреди, без детето да забележи.

Модификации:

След като детето се запознае достатъчно добре с този сензорен материал, учителят може да предложи други модификации и подредби на кафявите стъпала, като например да ги постави вертикално и да ги подреди вдясно или вляво, или по централната им ос. Често обаче ще забележим, че по време на експерименталната фаза децата интуитивно подреждат кафявите стъпала по различни интересни начини. Една от най-увлекателните и интересни модификации на това упражнение за детето е да построи висока кула от кафявите стъпала, т.е. да ги постави вертикално, едно върху друго. Това е доста трудна модификация, която изисква още по-голяма концентрация и координация между ръцете и очите от страна на детето.

Вертикалната кула, изградена от кафяви стъпала, е толкова висока, че са необходими специални стъпала, за да се поставят най-тънките елементи на върха ѝ. Това позволява на детето да бъде в постоянно движение, като същевременно е много внимателно към заобикалящата го среда. Всяко грешно или прекалено бързо движение може да доведе до срутване на тази красива и величествена конструкция. Освен това ще забележим, че децата ще бъдат много нетърпеливи да сравнят височината си с кулата, която са построили!

РОЗОВА КУЛА

Розовата кула е серия от дървени кубчета, боядисани в розово, със страни с размери от 1 до 10 см. Този материал представя градиция на размера от малък към голям и се отнася до класическите строителни блокове. Децата са очаровани от този материал, възприемат го като ценен обект, имат много дълбока връзка с него, защото той засяга неврологичния процес. Първото предизвикателство е да построят кула, без тя да падне, и когато успеят, се гордеят много със себе си. По този начин изграждат своето вътрешно чувство за самочувствие и способност за действие. Второто предизвикателство е да повтарят и повтарят това упражнение, експериментирайки и стремейки се да подобрят движенията си. С всеки опит за същата задача детето придобива все по-голям контрол над движенията си и научава последователни причинно-следствени връзки. С течение на времето ще му става все по-лесно да изгражда цялата кула, без да събаря случайно някой от елементите. Освен това, с всеки следващ опит, то научава, че е по-добре да изпълнява всяко движение без да се бърза, и по този начин изграждането на кулата ще придобие формата на медитация, концентрация, пребиваване тук и сега, без да се бърза. Това без съмнение ще бъде момент на спокойствие за детето.

Розовата кула има своето постоянно място в класната стая, но не се намира на рафта с други сензорни помощни средства. Въпреки че се намира в същата зона за концентрация, близо до други сензорни материали, тя е поставена вертикално на специална основа (или столче), без най-малкия елемент. Така нареченото „малко“ е скрито в малка, красива кутия, която можем да наречем „малката къщичка“. Учителят я дава на детето едва когато то започне да работи с розовата кула.

Представяне на розовата кула:

1. Учителят кани детето да разгъне килимчето. Ако е необходимо, му помага да го разгъне.
2. След това те демонстрират правилния начин за взимане на парчетата. Най-малките се взимат с три пръста. В случай на по-големи кубчета, които не се побират в дланта, учителят ги взима с три пръста и поставя другата си ръка под кубчето за опора.
3. Учителят показва на детето как да премества парчетата върху постелката: едно по едно, никога няколко наведнъж.
4. След два или три куба учителят пита детето: „**Ще ми помогнеш ли? Ще ги поставиш ли един по един върху килимчето?**“
5. Прехвърлянето се извършва в изправено положение (никога на колене), затова е добре килимчето да се постави по-далеч от мястото, където обикновено стои розовата кула.
6. Когато всички кубчета са разпръснати по килима в произволен ред, учителят ги премества с дясната си ръка към края на килима, като коленичи, за да направи място за изграждането на кулата. След това взема едно малко парченце, нарича го „малко“ и го подава на детето, повтаряйки думата „**малко**“. Същото правят и с „голямото“ парче, като подчертават думата с подходяща интонация и движения на ръцете, показващи колко е голямо парчето. В следващата стъпка учителят кани детето да докосне парчето и да провери колко е голямо и тежко в действителност.
6. В края на този етап учителят предлага на детето да построи кула с думите: „**Искаш ли да построиш кула?**“ и го оставя да продължи самостоятелните си опити и експерименти с розовата кула.

Резултатът не е важен; за нас е важно да покажем правилния захват, да пренесем елементите върху килимчето, да ги подредим върху постелката, да покажем малките и големите елементи и да ги назовем. Няма нищо лошо в експериментирането; детето може да строи и хоризонтално, ние не се намесваме.

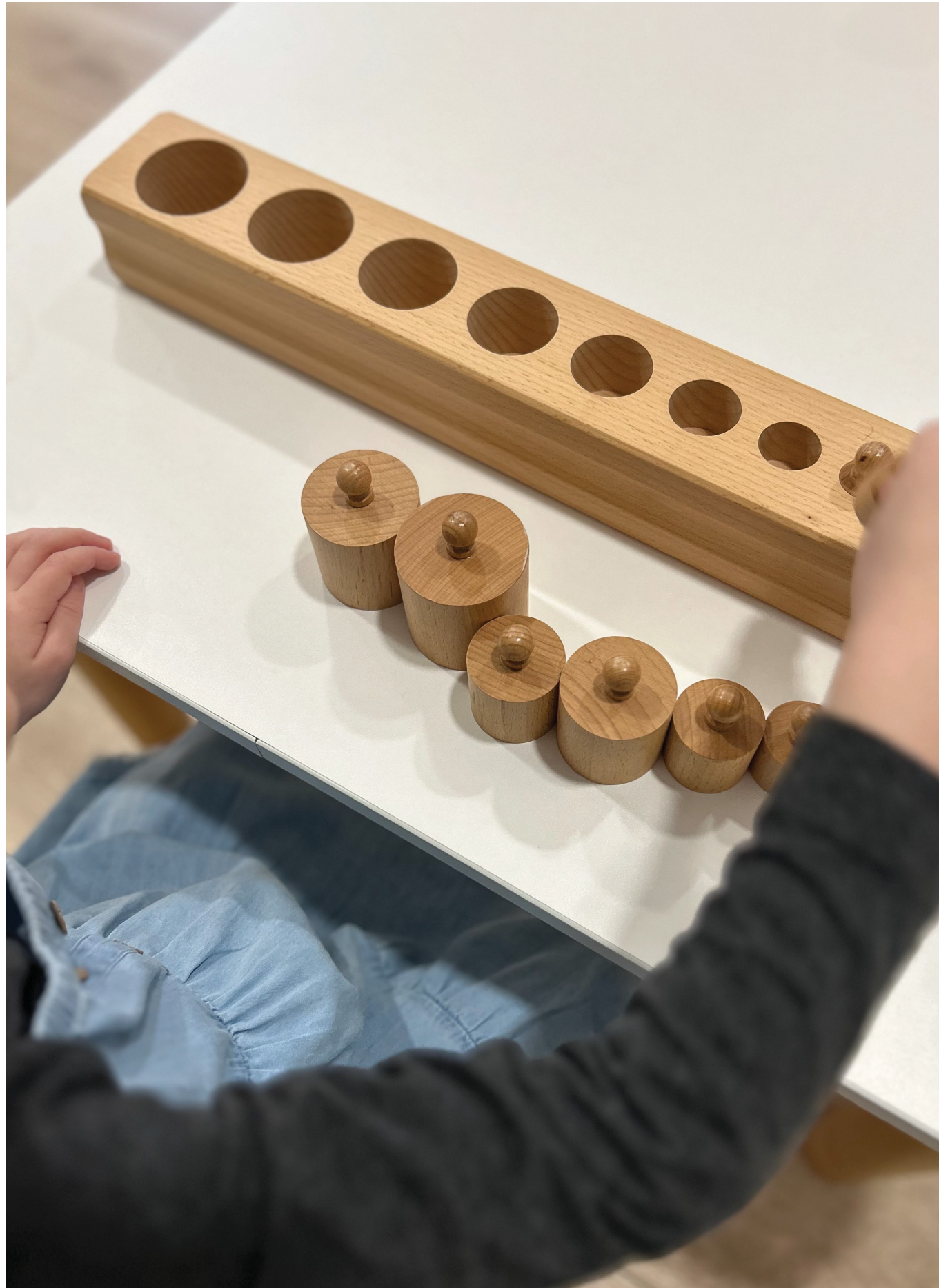
Подреждане

Подреждането трябва да се прави в изправено положение и без да се поправят грешките на детето. Възрастният не изисква от детето да изгради перфектна кула. Учителят подрежда само когато детето е приключило упражнението, така че да е готово за следващото дете, което иска да го изгради по-късно, но никога не го прави пред детето, което е подредило розовата кула.

Назоваване на розовата кула:

малък · голям · миниатюрен · огромен

най-малък · най-голям · по-голям · по-малък

ЦИЛИНДРИ ЗА НАСТРОЙКА

Има четири комплекта твърди сензорни блокове, които могат да се предлагат на деца на възраст от 2,5 години. Първоначално се предлагат първите три комплекта, поради градирането на трудността на всеки комплект. След като децата се запознаят с първите три вида блокове, може да се добави четвърти, обратно пропорционален комплект блокове.

Този материал изисква специално място в зоната за концентрация, за предпочитане върху специално проектиран шкаф.

Какво представя учителят в началото на работата с този материал?

Хващане: Учителят взема комплекта с две ръце от шкафа, го отдалечава от тялото си и го поставя обратно на рафта.

Носене с две ръце (далеч от тялото): учителят насърчава детето да вземе комплекта само и да го отнесе до масата.

Учителят сядва до детето (детето е от лявата страна). Тя подготвя три пръста (палец, показалец, среден пръст). Взема цилиндричен колче, го вдига, премества го и го поставя на масата. Тя повтаря това действие за максимум два или три цилиндъра. След това позволява на детето да продължи да експериментира само с целия комплект. В края на дейността учителят може да добави движението на плъзгане на пръстите си по основата на коловете, да погледне детето, да се усмихне и да добави: „всичко е подредено“.

което ще създаде допълнителен интерес и удовлетворение от работата. След приключване на работата, цилиндрите трябва да бъдат подредени, т.е. поставени обратно на мястото им на рафта.

За да увеличите нивото на трудност, предложете на детето да работи с два комплекта едновременно, след това с три и четири. Когато работите с два и три комплекта цилиндри за подреждане, поставете ги пред детето на масата под формата на триъгълник. Когато работите с четири комплекта едновременно, поставете ги под формата на квадрат. Цилиндриците се поставят вътре в фигурите, образувани от блоковете.

Номенклатура

Когато разделя елементите, учителят озвучава и назовава всеки елемент: „тънък“, „дебел“, „висок“, „нисък“. След като детето придобие значителен опит с материала, възпитателят може да добави още една стъпка, като го помоли да вземе отделни цилиндри, например дебели, тънки, високи или къси.

Когато работи със сензорни материали, Мария Монтесори си задава много въпроси, като например:

Каква е по-дълбоката цел на тези дейности с блокове?

Важно ли е за едно 3-годишно дете да може да разпознава разликите?

Важно ли е детето винаги да изпълнява упражнението с блоковете правилно?

Какво трябва да направи учителят, за да заинтересува детето от упражнението за свързване на тези блокове с подходящия твърд предмет?

Какво трябва да направи учителят, за да помогне на детето да разбере ясно разликите?

Тя отговори както следва:

Твърдите блокове са средство за упражнение, външен стимул, терен за изпитване на интелигентността, средство за психологическа реакция.

Не е важно да се постигне резултат.

Не е важно детето да се справи добре веднага или дори да се справи добре по-късно; важно е учителят да избягва напълно този начин на мислене.

Учителят предоставя материали, които да стимулират интереса.

Учителят не трябва да прави нищо, за да може детето да види ясно всички разлики. Нека детето експериментира!

ЦВЕТНИ ЦИЛИНДРИ

Това е комплект от 4 кутии, съдържащи по 10 цилиндъра, със същия размер като тези в комплекта с вграждащи се цилиндри, но без дръжки. Цилиндриите са гладки и са с цветови кодове, съответстващи на кутията, към която принадлежат. Кутиите и цилиндриите са с различни цветове:

Червена кутия:

дебели-тънки, цилиндриите имат постоянна височина и намаляващ диаметър

Синя кутия:

висок-нисък, цилиндриите имат нарастваща височина и постоянен диаметър

Жълто поле:

голям-малък, височината и диаметърът на цилиндриите се увеличават постепенно в три измерения

Зелена кутия:

ниска широка-висока тънка, цилиндриите имат нарастваща височина и намаляващ диаметър

Представяне:

1. Започваме работата с цилиндриите, като разгъваме килимчето.
2. Учителят показва на детето как да държи и пренася една от кутиите, а след това го насърчава да пренесе кутията върху предварително разгънатия килим самостоятелно.
3. Показва как да отвори кутията: хваща капака с две ръце и го поставя до кутията.

4. Показва как да хванете и извадите бутилките от кутията: по една бутилка, хващайки я с три пръста (палец, показалец и среден пръст) и бавно прехвърляйки бутилката върху килимчето.
5. Поставя цилиндрите от другата страна на кутията, разпръснати по нея.
6. Остава детето да продължи да експериментира самостоятелно.

Хоризонтално представяне (градация на елементите):

1. Представянето може да започне с всякаква кутия. Обикновено учителят насърчава детето да избере само една от тях.
2. След като премести кутията на килима, учителят коленичи до детето, от дясната му страна, обръщайки внимание на позицията му.

Забележка: Работата върху килима трябва да се извършва в коленичило положение, с петите под дупето. Ако е необходимо, учителят показва на детето как да позиционира коленете си правилно и коригира положението му. Това коленичило положение позволява на детето голяма свобода на движение, като същевременно поддържа стабилна позиция на тялото и гръбнака прав по време на работа.

3. Учителят отваря кутията и поставя капака от едната страна.
4. Подрежда цилиндрите в произволен ред, като ги премества с три пръста.
5. Затваря кутията и я премества в горния десен ъгъл на килима, за да не пречи на детето, докато работи.
6. Учителят пита детето какво иска да построи – кула или стълба?
7. Ако детето избере най-високата, учителят казва: „**Сега ще вземем** най-високата“ и я поставя от лявата страна на килимчето, точно пред детето.
8. Учителят задава на детето още един въпрос: „**Кое от останалите е най-високото?**“ Когато детето посочи следващото по височина, учителят го поставя до това, което е поставил по-рано, много внимателно и прецизно.

9. Учителят моли детето да помогне. Може да попита: „**Коя от останалите е най-високата?**“ (One more and) „**Коя от останалите е най-високата?**“ () „**Коя от останалите е най-високата?**“ () „**Коя от останалите е най-високата?**“ (Next and) „**Коя от останалите е най-високата?**“ () „**Коя от останалите е най-високата?**“ () и така нататък, докато стигне до най-ниската, докато градирането е завършено.

Вертикално представяне (подреждане на кула):

Процедираме по същия начин, както при представянето на градация, с разликата, че подреждаме елементите един върху друг във вертикално положение. Също така започнете с най-високата или най-дебелия цилиндър. Изключение прави **зелената кутия**, където трябва да започнем да строим кулата от най-широкия и най-ниския елемент, но не показваме това на детето, което трябва интуитивно да забележи, че не е възможно да се построи кула, започвайки с висок и тънък елемент.

Забележка: Представяме само една кутия на всяко дете, а то само открива следващите. Представянето се състои в показване как да се движат и хващат елементите и как да се подреждат върху килима. Ако забележим, че детето не знае как да изпълнява тези дейности, повтаряме представянето. Понататъшното усъвършенстване на движенията и упражненията с този материал оставяме на детето.

Усъвършенстване на работата на детето:

Изграждане на няколко кули на килима.

Работейки с няколко цвята цилиндри едновременно, детето може да забележи разликите и приликите между отделните елементи, което в крайна сметка води до развитието на неговата креативност. Познавайки свойствата на цилиндрите и взаимоотношенията между тях, детето ще започне да експериментира с комбинирането им. В това упражнение детето премества по една кутия на килима и изгражда едноцветни кули в последователност.

Комбинации:

Едно от най-важните свойства на сензорните материали на Монтесори е, че те са съвместими с други материали. Ако детето се запознае с всеки от тях, то ще може да забележи приликите и да ги комбинира, използвайки своята креативност, но и логически и математически връзки. Размерите на всеки материал са добре обмислени и последователни, никога случайни.

Комбиниране на цветни цилиндри в една кула: **червен, зелен, ЖЪЛТ**

Комбинациите могат да се създават с три кутии, с изключение на синята кутия с високи и ниски цилиндри.

1. Първият етап от упражнението е да подредите и трите градации хоризонтално.
2. След това се подреждат три едноцветни кули.
3. Последният етап е да подредите и трите комплекта цилиндри един върху друг, като създадете една единствена, цветна, висока кула.
4. След като приключите упражнението, подредете работното място и върнете всички кутии на мястото им на рафта.

Цветна звезда:

червена зелена жълта синя

Всичките четири градации на цилиндрите могат да бъдат подредени във формата на звезда.

1. Кутиите се поставят в четирите ъгъла на килима.
2. Започваме, като поставяме най-дебелата в центъра на килима.
3. Продължаваме градирането, създавайки първия лъч.
4. Започваме отново от центъра, подреждаме друга градация в различен цвят, създавайки втори лъч.
5. Да направя с две две степенуване на цветни цилиндри.
6. След като приключим работата, почистваме.

Комбиниране на цветни цилиндри с цилиндри за вграждане:

Цветните цилиндри могат да се комбинират и с комплект цилиндри за вграждане в блокове. Те имат еднакви размери и стойности, така че двата материала могат да се комбинират помежду си.

1. Поставяме четири блока цилиндри за вграждане от четирите страни на килима.
2. От едната страна на килима поставяме четири кутии с цветни цилиндри, една под друга.
3. Отваряме кутиите и поставяме съответните градиции до тях по ред.
4. До съответните цилиндри поставяме подходящи цилиндри с дръжки в същата градация.
5. След това поставяме цилиндрите с дръжки върху съответните цветни цилиндри.
6. След като работата е свършена, всичко се връща на мястото си.

Цветни блокове за вграждане:

Второто упражнение, комбиниращо двата материала, е да съпоставите цветните цилиндри с четирите блока:

1. Поставете и четирите блока с цилиндри за вграждане в центъра на килима, като образувате затворена квадратна форма.
2. Изваждаме всички цилиндри от всеки блок един по един и ги поставяме разбъркани вътре в квадрата.
3. Един по един преместваем всички кутии с цветни цилиндри върху килима и ги поставяме извън квадрата, отстрани на килима, а след това ги изпразваме един по един.

4. Смесете всички цветни цилиндри с вградените цилиндри, като ги поставите вътре в квадрата.

5. Задачата на детето е съвпадение цветни цилиндри на съответните им места в празните блокове.

6. След като завърши задачата, подредете работното място и върнете всички материали на мястото им.

Цветна звезда с капачки:

Това упражнение е модификация на „цветната звезда” с използване на блокове за вграждане.

1. Подреждаме цветна звезда от цилиндри в четири цвята.
2. След това донесете блоковете за вграждане на килима, един по един.
3. Поставете цилиндрите с блокове върху съответните цветни цилиндри.

ЧЕРВЕНИ ГРЕДИ

„Използването на такива дълги и неудобни предмети изисква от детето да движи цялото си тяло: то трябва да ходи напред-назад, за да пренесе тези греди и да ги подреди една до друга по дължина, като придава на цялата конструкция формата на органна тръба. Подреждането се прави на пода, където детето предварително е разстелило постелка, достатъчно голяма за себе си и за материала. След като подреди тръбите на органа, пръчките се разпръскват, разбъркват и подреждат отново толкова пъти, колкото детето сметне за необходимо.

Мария Монтесори

Червените греди са дървени пръчки, боядисани в единен цвят (червен или син) с квадратно сечение (2,5 cm x 2,5 cm), чиято дължина варира постепенно от 10 до 100 cm. Съотношението между най-дългия и най-късия прът е 1 към 10. Разликата между прътите се отнася само до едно измерение, а именно дължината.

Пръчките се намират в класната стая на специално предназначена за целта етажерка, подредени по дължина и изравнени вляво, като най-късата е на преден план по отношение на наблюдателя.

*Мария Монтесори, „Откриването на детето“, глава 8, стр. 140

Представяне на материала:

1. Започваме с разстилане на достатъчно голям килим, върху който да подредим червените пръчки. Най-добре е да се използва квадратна постелка със страни с дължина 1,5 метра, за да се даде възможност за широк спектър от варианти на подреждане.
2. Учителят и детето се приближават до рафта и заедно разглеждат подреждането на пръчките. Пръчките образуват нещо като стълба, но могат да се асоциират и с разположението на орган. Най-дългата пръчка е в горната част на рафта, а останалите елементи са подредени в низходящ ред.
3. Грижещият се забелязва, че всички пръти са подредени вляво и са подредени добре. Той демонстрира това с жест с ръка, докосвайки както страничната част, така и горната част, като посочва, че подредбата на червените греди прилича на на орган. Той спира и казва: „**Да проверим дали са подредени правилно.**“
4. Следващата стъпка е да се демонстрира хватката. Правилната хватка е да се държи всяка гредка с две ръце от двата края. Ето защо е толкова важно да се въведе това упражнение за деца, които са в състояние да държат по този начин най-дългата, едната метрова гредка. По-малките деца, на възраст две години и половина, имат прекалено къси ръце и няма да могат да хванат гредите правилно.
5. Учителят показва как да носят гредите върху килима. Те правят това по една, като ги държат леко отдалечени от тялото си.
6. Поставете първите две или три греди върху постелката (на произволно място) и насърчете детето да продължи само.
7. След като гредите са разположени върху килима, учителят се уверява, че те са успоредни една на друга и не са подредени по една и съща ос (две една до друга). На този етап гредите не е необходимо да бъдат подредени по размер; важно е да бъдат разположени една под друга, независимо от реда, по цялата повърхност на килима.
8. След това учителят подготвя празно място, като премества

всички греди в лявата горна част на килима (стесняваме ги).

9. Учителят взема най-дългите и най-късите греди и ги поставя пред себе си и детето.
10. Приближете двете греди една до друга и назовете всяка от тях поред, като движите два пръста – показалеца и средния пръст – по цялата им дължина, подчертавайки имената им с една дума. Кажете „къса“ по-бързо и „дълга“ по-бавно, докато пръстите ви достигнат края на дългата гредка.
11. След това насърчава детето да докосне и да назове и двете греди по същия начин.
12. След това учителят поставя и двете греди обратно при останалите и насърчава детето да експериментира свободно с подреждането на гредите и взаимоотношенията между тях. На този етап не възпроизвеждаме подреждането на органа. То служи за запознаване на детето с материала и неговите свойства, както и с правилата за използването му.

Подреждане на градиентите на лъчите:

След като детето се е запознало достатъчно с материала и е преминал през етапа на свободното експериментиране, учителят може да демонстрира как се създава аранжирова на органа и други модификации и аранжирова.

1. Началото на работата е същото като в първия етап на изучаване на материала. Разгъваме килима, преместваме гредите, подреждаме ги на килима една под друга, но не ги преместваме в горния ляв ъгъл на килима. Оставяме гредите в средата на килима, тъй като ще ни е необходим горният ляв ъгъл, за да възпроизведем подредбата на органите.
2. След като премести всички греди върху килима и ги подреди една под друга, учителят търси най-дългата и я поставя пред себе си и детето. Хваща гредата с лявата ръка, като я държи на място с щипка, а след това плъзга два пръста от дясната си ръка по дължината ѝ.

3. Когато ръката спре в края на гредата, учителят казва: „**Тук свършва**“.
4. След това учителят насърчава детето да повтори това движение. Ако е необходимо, той показва отново позицията на дясната си ръка и води ръката на детето.
5. След това взема червената греда с двете си ръце за краищата и я поставя високо на килима, близо до горния ляв ъгъл.
6. След това търсят следващата най-дълга греда, като казват: „**Сега търсим най-дългата греда сред останалите**.“
7. Търси, след което взема отново избраната греда, докосва я и позволява на детето да повтори същото движение.
8. Учителят поставя следващата греда директно под предишната, като внимателно проверява дали са правилно подравнени вляво.
9. Този процес се повтаря, докато подреждането на органа не бъде завършено. Накрая внимателно проверяваме дали гредите са подредени в правилен ред.

Усъвършенстване и модификации

След като реконструкцията на прътите е завършена, резултатът трябва да бъде стълба, която постепенно намалява с по една стъпка, до същата степен като най-късата пръчка. За да проверите това, можете постепенно да поставите тази пръчка в края на останалите и да отбележите равенството с пръчката, която я следва.

Има и много възможности за модифициране на подредбата на пръчките. Много от тях ще бъдат създадени интуитивно от децата. Важно е обаче децата да помнят, че за да преминат към следващия етап, подредбата на органите трябва да се пресъздава всеки път.

Друга промяна ще бъде създаването **на вертикална подредба на органа**, което, противно на външния вид, не е толкова лесно и изисква от детето да

овладяване на правилния захват, висока концентрация и способност за контрол над себе си тялото и движения. Друга модификация е да подредите лъчите по тяхната централна ос и да създадете **пирамида**. След като пирамидата е създадена, можете да преминете към изграждането на триизмерна структура – огромна **звезда**, която се създава чрез въртене на всеки от елементите около централната им ос. Последният етап е създаването **на лабиринт**. Тази модификация е особено обичана от децата, тъй като в края на краищата те могат да преминат през лабиринта, като внимават да не го разрушат. Можете също да дадете на детето си топка на лъжица или малък звънец, които да държи, докато преминава през лабиринта. Топката не трябва да пада на пода, а звънецът не трябва да звъни, докато не излезе от лабиринта. Това са задачи, които помагат на децата да практикуват внимателност и концентрацията и контрол над движенията на собственото тяло.

СУКОТ

Какво общо могат да имат Празникът на шатрите и сензорните материали на Монтесори?

Ще живеете в шатри седем дни (...). За да знаят бъдещите поколения, че аз накарах израилтяните да живеят в шатри, когато ги изведох от египетската земя.

Левит 23:42–43

Празникът Сукот се чества през есента, между 15-ия и 21-ия ден от месец Тишри, след края на Йом Кипур. Заедно с Пасха и Шавуот, той е един от библейските празници за поклонение, т.е. тези, по време на които е било необходимо да се направи поклонение в Храма в Ерусалим и да се принесат жертви от годишната реколта.

Днес празникът Сукот трае седем дни, в съответствие с библейската заповед, и се чества в памет на изхода на евреите от Египет и тяхното четиридесетгодишно скитане из пустинята. По време на това пътуване към Светата земя евреите са живели под открито небе или в колиби, които са успели да построят. Затова **суката, или празничната колиба**, се строи с минимум три стабилни стени и отворен покрив, през който през деня прониква слънчева светлина, а през нощта могат да се наблюдават звездите. Стените на суката могат да бъдат направени от всякакъв материал, а ажурният покрив се изработва изключително от растения и клони от дървета. Интериорът на колибата е богато украсен с рисунки, картини, буйна есенна растителност, треви, зърно, клони и плодове. Навесите се издигат в градини, овощни градини и задни дворове.

Каква е целта на преместването в колиба за седем дни?

На първо място, това е начин да се откъснеш от ежедневието, проблемите и цивилизацията – завръщане към корените си, към природата, към единението с Бога. Откритият покрив на колибата, шахът, символизира специална, дълбока връзка и близост с Твореца.

Разбира се, днес, особено в Полша, да живееш в такава колиба през есента, в продължение на седем дни, под открито небе, може да бъде доста голямо предизвикателство. В страни, където времето не позволява Сукот да се празнува на открито, традицията освобождава хората от необходимостта да останат в сука. Празникът се отбелязва главно чрез тържествени ритуали по време на службите в синагогата... и просто в топлите домове.

И така, какво общо има празникът Сукот със сензорните материали на Монтесори?

Строеж! Развиване на въображението чрез един прост въпрос, насърчаване, провокация: „**Можеш ли да построиш колиба?**“ докато се работи със сензорни материали. Разбира се, ще предложим тази задача на деца, които вече са много запознати със сензорните материали и са научили основните правила за използването им. В противен случай бихме могли да заблудим децата относно целта на материала. Въпреки това, когато обсъждаме празника Сукот, можем да предложим нова модификация на упражнението. Можем също да предложим работа в групи и съвместно да измислим как да построим колиба, използвайки всички сензорни помощни средства, налични в стаята. Това ще научи децата на сътрудничество и ще подобри уменията им за разрешаване на конфликти и комуникация.

Какви други дейности можем да предложим на децата по време на Сукот?

Опознаване на есенните култури
използване на картинки

Изграждане на сука по време на разходка в парка или в градината на детската градина, като се използват клони, листа и трева и други природни елементи, намерени по пътя към парка или донесени по-рано от децата в детската градина

Декориране на детската градина заедно с

даровете на есента Кулинарни курсове: есенна

зеленчукова салата Творби, използващи есенни
зеленчуци и плодове, зърна, треви,
плодове от рябина

Най-важните символи на Сукот:

Сука

временна постройка, в която според традицията евреите празнуват празника Сукот

Schach

прозрачен покрив на колибата сука, който е изтъкан от листа

Ушпизим

мистични гости, появяващи се в палатките по време на празника Сукот, библейски бащи и владетели. Ето защо част от традицията на празника на шатрите е да се канят както приятели, така и както и бедните, бездомните и самотните.

Арба миним

букет, с който евреите прославят Бога по време на церемониите в синагогата и рецитациите на псалми, който има за цел да възпомене изхода от Египет и изразява вяра в спасението. Те са:

етрог

цитрон, растение, което символизира хората, които притежават знания и вършат добри дела

Хадас

мирта, растение, което е символизира необразован, но праведен човек

Арава

върба, растение, което символизира необразованите и не практикуват принципите на вярата

Лулав

палмова клонка, символ на хора, които притежават библейски познания, учени на писанията, чиито дела не са толкова свършени, колкото техните учения

*Shalom Montessori. Практическо ръководство
за учители по Монтесори с елементи от
еврейското образование.*

Full responsibility for the published content lies with
the authors as well as with Fundacja SPIN.

РАЗРАБОТВАНЕ НА УРОЦИТЕ:

Курс по Монтесори педагогика: Симонета Бертоли
Превод от италиански: Катажина Попчик Курс по
еврейско образование: Мириам Сингер

ПРОЕКТ, СЪЗДАДЕН В СЪТРУДНИЧЕСТВО С:

Асоциация „Монтесори в практика“ Шалом,
Организация на евреите в България

ПРОЕКТЪТ Е СЪФИНАНСИРАН

ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Dofinansowane ze środków UE. Wyrażone poglądy i opinie są jedynie opiniami
autora lub autorów i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i opinie Unii Europejskiej
lub Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji.
Unia Europejska ani Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji nie ponoszą za nie odpowiedzialności.

Co-Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of
the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the Foundation
for the Development of the Education System (FRSE). Neither the European Union nor FRSE
can be held responsible for them.

nubo

